

SAVAŞSIZ BİR DÜNYADA DEVRİMLER

İlhan DERİN

Devrimlerin ebeliğini tarihte çoğu kez savaşlar yaptı...

"Sınıflar savaşı" ya da "iç savaş" değil sözünü ettiğim -ülkeler arasındaki, onbinlerce, milyonlarca insanın canını alan, emekçi yığınları büyük acılara boğan savaşlar... İlk sosyalist devrim, Paris Komünü, 1870-71 Prusya-Fransa savaşında Fransız ordularının yenik düşmesini izledi. Rus-Japon savaşı 1905 Rus devriminin, Birinci Dünya Savaşı 1917 Şubat ve Büyük Ekim devrimlerinin, İkinci Dünya Savaşı dünya sosyalist sisteminin kuruluşunun yolunu açtı. Ve her başarıya ulaşan devrim, insanlığı savaşın ortadan kalkacağı bir barış dünyasına bir adım daha yaklaştırdı.

Savaş ile devrimin özü birbirinden tümüyle farklıdır. Ve pek çok savaş da, devrime yol açmak şöyle dursun, tam tersine işçi sınıfının mücadele gücünde ağır yaralar açmışlardır. Ama şu da gerçektir ki, kimi zaman savaş bir sömürü toplumunun uzlaşmazlıklarını olağanüstü keskinleştirmiş, egemen sınıfın savaş makinası ve en güçlü baskı aracı olan orduyu güçten düşürmüş, örgütlülüğünü zayıflatmış, devrimci bir duruma yol açmıştır. Ekim devrimini için Lenin de, "savaş bu süreci hızlandırdı, ve bu olgu kapitalizmin varlığını olanaksız hale getirdi," diyor. "Kapitalizmin temelini tarih çürütüp oymuş olmasaydı, kimse yenemezdi onu." (Savaş ve Devrim, Alm. Yapıtlar, c. 24, s. 416)

Bu koşulda işçi sınıfının parolası, "Savaşları önlemeye çalışmak, ama önlenemezse savaşı bir iç savaşa, devrime dönüştürmek"ti. Bir kaç istisna dışında bugüne kadarki devrimlerin hemen hemen tümü bu belginin bayrağı altında zafere ulaştı.

Savaş stratejisi uzmanları, dünyanın barut fıçısına döndüğü günümüz koşullarında yalnızca herhangi iki ülke arasında çıkacak bir savaşın bile her zaman genişleyip bir Üçüncü Dünya Savaşının fitilini tutuşturabileceğini belirtiyorlar. Bu ise sınıf mücadelelerinin de, devrimlerin de, tüm insanlığın da sonu demek olur. Öyleyse günümüzde "savaşı önleyemezsek, onu devrime dönüştürelim" parolası artık genel-geçer bir belgi olamaz: Sınıf mücadelesinin yanı sıra, aynı zamanda tüm ka-

rarlılığımızla savaşı önlemeye çalışmak ve bunu mutlaka dünya ölçüsünde başarıya ulaştırmak tek seçenek olmuştur. Yeni politik düşünce, insan soyunun geleceğinden sorumluluk duyan herkes gibi işçi sınıfının da gündemine (hem de sınıf mücadelesinin dünya ölçüsünde zaferini beklemeden) "uluslararası çapta savaş" kavramını insanlığın sözlüğünden silme görevini getiriyor.

Bu hedefe doğru ilerlerken devrimlerin geleceği ne olacak? Savaşları önlemek gibi yüce bir hedef, toplumsal ilerlemenin diğer alanlarında bir durgunluk pahasına mı kazanılacak? Dün devrimlere ebelik etmiş olan savaşların olmayacağı yarının dünyasında "istisnalar" dışında devrimci gelişme olmayacak mı?

Belki bu soruna daha genel bir sorunun parçası, onun kendini dışa vurduğu bir "örnek" olarak bakmak yanlış olmayacak: Bilimsel teknik devrim, bir yandan getirdiği dev olanaklarla tüm insanlar için hayatın çok daha yaşanması, değerli hale getirilmesinin potansiyelini yaratırken, bir yandan da hayatın kendini, tüm insanlığı tehdit eden güçler çıkarıyor ortaya. Öte yandan kapitalizmin iç sosyal yapısında farklılaşmalar oluyor. Bütün bunlar toplum yaşamını, sınıf mücadelelerini gerek (örneğimizde olduğu gibi) doğrudan doğruya, gerekse (bir tür toplumsal iç güdü düzeyinde de olsa) yığınların bilincinden yansıyarak etkiliyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunda on-yıllardan beri yığınsal çıkışlarda görece bir durgunluk, bir sınırlılık gözlemleniyordu. Bu ülkelerde ekonominin istikrarsızlığına, zaman zaman çok derinleşen ekonomik bunalımlara rağmen, "durgunluğun geçici olduğu, bunu bir süre sonra devrimci yükselişlerin izleyeceği, sendikal hareketlenmelerin bunun ön habercisi olduğu" şeklindeki beklentiler gerçekleşmedi.

Son dönemde Latin Amerika ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerde de benzeri olgular, yığınlarda çatışmadan çok uzlaşma eğiliminin artması gözleniyor.

Bunda kuşkusuz değişik ögeler rol oynuyor. Ama bir zamanlar gelişmiş kapitalist ülkeler için kapıdığımız beklentileri yinelemek yerine, bu eğilimin salt gel-geç nedenlere dayanmadığını görmeliyiz. Tüm bu olguların temelinde bilimsel teknik devrimin yukarıda işaret ettiğim sonuçları yatıyor. Bu yüzden onların geçici olmadığını, tersine önümüzde yıllarda ve 21. yüzyılda daha da derinleşecek bir sürecin habercisi olduğunu öngörebiliriz.

Bundan, "bilimsel teknik devrimin, devrimi yok ettiği" sonucu, "devrimin artık tarihe karıştığı" sonucu çıkar mı? Hayır. Ama devrimin eski alışlagelmiş biçimlerinin giderek artık geri dönmemecesine tarihe karışacağı sonucu çıkar. Lenin, komünist hareketin mücadelesini kamu yaşamı ağacının dallarından sürgün veren filizlere benzetiyor: Bir kanal kapandı mı bir başka yerden sürgün verecektir o. ("Sol Radikalizm" - Komünizmin Çocuk Hastalığı, Alm.Yapıtlar, c.31 s.88) Sorumluluk (her zaman olduğu gibi) devrimciyledir: Atom ve uzay çağı devriminin biçimlerini yaratmak, devrimci gelişmenin yeni dinamiklerini bulup hayata geçirmek görevi duruyor önümüzde.

"Yeni tür devrim"e bakışımızda terketmemiz gerektiğine inandığım bir anlayış, devrimci gelişmeyi salt "iktidara el koyma eylemi", üstelik mutlaka "kısa sürede" gerçekleşen bir iktidara el koyma eylemi olarak görme anlayışı. Hemen işaret edeyim ki, sürenin bu kısalığı "niceliğin niteliğe dönüşmesi" diyalektik yasasının sonucu olarak mutlak bir ölçüyle belirlenemez. Devrim, en dar anlamıyla, en yoğun aşamasında bile, örneğin 1917 Ekiminde "dünyayı sarsan" bir "on gün" kadar sürmektedir! "Kısa" bu mudur? Örneğin atom çekirdeğindeki süreçlerde, saniyenin binde biri bile pek uzun bir süredir niceliğin niteliğe dönüşmesi için. İnsanlık tarihi açısından ise değil on gün, on yıllar bile pekkısa bir "an"dır.

Öte yandan bugüne kadar da "iktidara el koyma" aslında, niceliğin niteliğe dönüşmesinin, yani "sosyal devrim" olayının (gerçi en yoğun, ama) sadece bir bölümüydü. Sosyal devrimin tümü

ise "temel" ve "üstyapının" değişmesi, eski toplum biçiminin ortadan kalkıp yeni toplum biçiminin tam olarak ortaya çıkmasına kadar ki bütün süreyi kapsamaktadır.

Ne var ki bugüne kadarki demokratik ve sosyalist devrimlerde "iktidara el koyma", genellikle bu sosyal devrim sürecinin son derece yoğunlaştığı bir düşünme noktası oluşturuyordu. Bu, diyalektiğin temel yasalarının mutlak sonucu değil, sınıf mücadelesinin o somut koşullarının belirlediği somut bir biçimdi. Nitekim Doğu Avrupa sosyalist devrimlerinde "halk demokrasisi" ile sosyalizmin "birbirine geçmesiyle bu model eski belirginliğini görece yitirmişti. Geleceğin devrimlerini ise belli kalıplara, modellere uydurma çabası dan tümüyle vazgeçmek zorundayız. Onların, "nasıl olacağı, somut olarak hangi aşamalardan geçeceği, şematik bir plana göre değil, işçi sınıfının ve emekçilerin aktif ve yaratıcı girişimlerinin ürünü olarak gerçekleşecek, somut biçim ve özellikler kazanacaktır." (TBKP Program Tasarısı, s. 62-63)

İktidara el koyma ile devrimin diğer adımları şematik olarak birbirinden ayrı alınmamalıdır: Birden fazla (dar anlamda) "devrimci" sıçrama, aynı devrimci süreç içinde evrimsel gelişmelerle, reformlarla birbirini izleyebilecek, iç içe geçebilecekler... İktidarı bir tek "genel taarruzla" düşürmek yerine, egemenliğin değişik konum ve kurumlarına bu süreç boyunca adım adım el değiştirebilecektir... İnsanlık tarihi açısından bir anlık bir "sıçrama" olan, ama, (ölçek olarak "insani" bir insanı ömrünü aldığımız) somut sınıf mücadelesi açısından uzun bir süre kapsayacak, bileşik bir "devrimci süreç" açık olmalıdır.

Bugüne dek sosyalist devrimler, dışarıdan zorunlu olarak işçi sınıfına dayatılan silahlı mücadeleler sonunda gerçekleşti. (Özgün koşullarda gerçekleşen Doğu Avrupa'daki devrimler dışında -ki buna daha sonra dönmek istiyorum) Sosyalizme barışçıl yoldan varmak, klasiklerin önemle işaret ettikleri "çok değerli" ama sadece "teorik" bir olasılık olarak kaldı. Silahlı yol (hayatın dayattığı) kural, barışçıl yol ise (tercih ettiğimiz) istisna idi.

Eşiğine geldiğimize inandığım yarının savaşız dünyasında, bu oranın ters döneceğini öngörebiliriz: Barışçıl yol kural, silahlı yol ise (istemeyen, ama olağanüstü hallerde bize dayatılabileceğine "hazır olmamız gereken") teorik bir olasılık olacaktır bu dünyada. TBKP, rotasını kararlılıkla (bugünden oluşmaya başlayan) yarının dünyasına çevirecektir. O hem savaşız bir dünyanın yaratılmasını hem de bu dünyada "devrimci yolun bir iç savaşa dönüşmesini" amaç edinecektir. (agy. s. 63)

Böylesi bir politik rota geniş bir bağ-

laşıklık şart koşar. Kararlılığı esneklikle, sınıf mücadelesini devrimci amaca hizmet eden uzlaşmalarla ustaca bağlama yeteneğini şart koşar. Günümüz insanının "tolerans" ve "uzlaşma", "diyalog" ve "işbirliği" beklentilerine yanıt verecek ve bu eğilimleri toplumsal ilerlemenin dinamiklerine dönüştürecek olan da böylesi bir politikadır.

İnsanlığın varlığını tehdit eden sorunlar elbette yalnız işçi sınıfını değil, sınıf karşıtımları da düşünmeye zorluyor. Bu yüzden demokratik "oyun kuralları"nın çiğnenmemesini, dün olduğundan daha sağlam güvencelere bağlamak gide rek daha olanaklı hale geliyor. Yarının yeni koşullarında (sosyalizm dünyasının uluslararası çekim gücünün de yeni bir düzeye yükseleceğine inandığım bir dünyada) burjuvazinin içinden küçümsemeyecek gerçekçi bir kesimini, tarihin çarkını durdurma yönündeki umutsuz çabasıdan da vazgeçebileceğini sınırlı ödünler karşılığında gelecekte sosyalizme geçiş sürecinde de bu kesimle mutabakat oluşturmanın olanaklı olacağını düşünüyorum. TBKP Program Tasarısı "tekelci büyük kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin dışındaki sosyal katmanların da sosyalizmin kuruluşu döneminde varlıklarını sürdürme perspektifi"nin tanınması, "küçük ve orta işletmelerde özel girişimciliğin tüm potansiyelinden" yararlanmak istenmesi bugünkü işlevlerin yanı sıra, gelecek için bu yolu da açık tutuyor. (agy. s. 57)

Devrimin barışçıl yolu için en önemli ön koşul, nüfusun "ezici çoğunluğunu" kazanmak, sosyalizmin içerdeki ve dışardaki karşıtlarının terör ve saldırı yöntemlerine başvurmalarını bununla önlemektir. Bu yüzden egemen sınıfın yığınlar üzerindeki ideolojik ve politik etkisini geriletme, eskiden olduğundan daha da büyük önem kazanıyor.

Sivil toplum - politik toplum

İtalya komünist hareketinin ilk önderlerinden Antonio Gramsci teorik çalışmalarında egemen sınıfın yığınlar üzerindeki etkisine dikkatini yoğunlaştırmıştır. Bu değerli Marksist düşünür kısa yaşamında, üstelik büyük kısmını faşizmin zindanlarında, çetin koşullarda yaptığı çalışmalarını tamamlamamış; ama ortaya çıkardığı olgular, geliştirdiği teorik düşünceler komünistlerle bugün de yol gösteriyor.

Gramsci, toplumun üretim ilişkileri "temeli" üzerinde yükselip, bu ilişkileri güvenceye alan "üstyapı"yı iki düzeye ayırır: "Sivil toplum" ve "Politik toplum". (Yanlış anlamaları önlemek için hemen işaret edelim: Burada sözü edilen, feodal, ya da kapitalist toplum gibi farklı toplum biçimleri değil, her toplum biçiminin üst yapısında şu ya da bu oranda yan yana varolan, bu üstyapının iki unsurudur).

"Sivil toplum", egemen sınıfın toplumda "hegemonya"sını gerçekleştirmeye işlevine karşılık gelmektedir. (Yine

belirtelim: Burada da söz konusu olan, alışılageldiğimiz, "devrimci süreçte öncülük" anlamında hegemonya değil, devrimci olmayan durumda da, tüm toplumu etkileme anlamında hegemonyadır.) Egemen sınıfın toplumda "hegemonya"sı, Gramsci'ye göre yığınların mevcut toplum biçimine gönüllü "onayını" alması demektir. Bu onay, tarihsel olarak egemen sınıfını "konumundan ve üretimdeki yerinden" kaynaklanmakta, ve bu temelde onun yığınların "saygı ve güvenini" kazanmasına dayanmaktadır.

"Politik toplum" ise "dolaysız egemenlik", "diktatörlük" işlevi ile ilgilidir. Özünde bu işlev toplum biçimine onayını gönüllülükle vermeyenleri "yasal yoldan disipline sokmaya" yöneliktir. Ama gönüllü onayın eşirgenmesinin toplumsal boyutlara erişebileceği "bunalmı dönemleri" de hesaba katan egemen sınıf, doğrudan egemenlik aygıtını tüm topluma yönelik olarak örgütlemiştir... (Hapishane defterlerinden. Zu Politik, Geschichte und Kultur-Frankfurt aM. 1980, s. 228-229)

Bu anlamda toplumsal "hegemonya" bir bakıma tüm toplumu ideolojik, kültürel, moral etkileme yeteneği olarak çıkıyor ortaya: Egemen sınıf ideolojik etkisini sürdürdüğü ölçüde yığınlar mevcut düzeni "en iyi", "en akılcı", "en ahlaki" düzen olarak algılıyorlar. O zaman toplumu yönetmek için açık baskı ve şiddet yöntemlerine başvurmak ancak olağanüstü durumlarda gerekli oluyor. Tarihsel deneyim gösterdi ki, salt diktatörlüğe, dolaysız baskı ve şiddete dayanarak egemenlik, sür-git sürdürülemez. Onu sürekli kılmak için toplumda "hegemonya"yı da oluşturmak, iktidarı ideolojik bir zırla (eski bir terim kullanırsak) tahkim etmek zorunludur.

Ama toplumda "hegemonya"yı sürdürmek, "diktatörlüğü" elde tutmaktan daha zor egemen sınıf için. Sanatçıları, yazarları, profesörleri denetlemek, orduyu, polisi denetlemeye benzemez! "Sivil toplum"un ideolojik etkileme kurumlarının (örneğin üniversite ve okulların, dinin, ahlak kuralları ve hukuk ilkelerinin...) çok daha karmaşık, bileşik, çelişkin yapıları var.

Bu çelişkilerin kaynağını salt "sınıf mücadelesinin yansımasında" aramak görüşümce çok şematik bir bakış olur: Biz aynı zamanda, tüm insanlığı kapsayan boyutta bir tarihe sahip olan "kültürün" özgün gelişmesinin iç dinamiklerinde aramalıyız onu. Özellikle, "insanın insanlığını kavraması ve gerçekleştirilmesi" olarak tanımladığımız kültürle, kültürün yaratıcısı ve taşıyıcısı insanlara, aydınlar yüklenmek istenen "sömürücü sınıfın ideolojik zırlı olma" işlevi arasındaki çelişki önemli rol oynuyor.

Günümüzde bilimsel teknik devrim aydınların bir kesimini "proleterleştirdi", büyük çoğunluğunu proletarya nesnel olarak yakınlılaştırdı. Aynı za-

manda global sorunlar, en başta bir atom savaşı tehlikesi insanlığın hem fiziksel varlığını, hem de on binlerce yıllık kültür birikimini tehdit ediyor; ve aydınlar taşıdıkları bilgi hazinesi temelinde bu tehlikeyi tüm boyutlarıyla görebiliyorlar. Bunlar, devletin ideolojik aygıtındaki çelişkileri daha da derinleştirebilir. Bu temelde egemen güçlerin, en başta da bunların en gerici kesimlerinin ideolojik etkisini zayıflatabilir.

Her dönemde, her toplumda "hegemonya" ve "diktatörlük" yan yana varoldu. Ama her yerde eşit ağırlıkta değil... burjuvaziye devletçe denetlenmeden "iş yapma", "kâr etme" özgürlüğünü en geniş ölçüde sağlamayı amaçlayan kapitalist toplum, feodalizme göre ağırlığı daha fazla "hegemonya"ya vermiştir. Kural olarak "çok partili demokrasi", "hukuk devleti" ilkeleri geçerlidir. Ne var ki her kuralın istisnası vardır: "Olağanüstü hal"lerde, "sivil toplum"da dengenin işçi sınıfından yana değişip, burjuvazinin "hegemonya"sının tehlikeye düştüğü zamanlarda "diktatörlük", baskı aygıtı devreye girer. Ama olağan koşullarda da baskı ve şiddetin sınırlı kullanımı, hatta sadece potansiyel varlığı bile emekçileri yıldırıcı etki yapar. İşçi sınıfının toplumda "hegemonya" oluşturması için elverişsiz koşullar yaratır.

Latin Amerika ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerde ise kapitalizmin gelişmesinin özgüllüğü, "sivil toplumun" klasik anlamda gelişmesine yol açtı. Bu ülkelerde yapısal bunalım ve bağımlılık koşullarında sık sık emekçi halkın "gönüllü onayını" almanın olanaksız olacağı önlemlere başvuruyor egemen sınıf. 24 Ocak gibi ABD Çevik Güçlerine üs vermek gibi... Bu yüzden toplumda "hegemonya"ya değil "diktatörlüğe" veriliyor ağırlık çoğunlukla. Ve kimi zaman da "egemen sınıfın son sözü" olan orduya, "kestaneleri ateşten alma" görevi yükleniyor, diktatörlük açık terörcü biçimler alıyor.

Türkiye'de günümüzde, yerli burjuvazi güçlendiği ve daha güçlenmek istediği ölçüde, kendi gelişmesine en elverişli koşulları yaratacak güçlü bir "sivil toplum"un, devlet gücüne değil, kendi sınıfsal otoritesine dayanacağı bir egemenliğin eksikliğini nesnel olarak duyuyor. Öte yandan işçi sınıfı, devrimci sol herkesten fazla gereksinim duyuyor demokrasiye. Burada burjuvazinin bir kesiminin "militarist darbelerin önlenmesi" anlamında "sivilleşme" istemi, işçi sınıfının "hegemonya" oluşturmasının olanaklı olacağı bir "sivil toplum" istemiyle, demokrasi kültürünün baskı ve teröre üstün gelmesi istemi ile nesnel olarak denk düşüyor -ki bu, geniş bir sınıfsal ve politik yelpazede bağlaşıklık ilişkilerinin potansiyelini yaratan bir olgudur...

Devrim ve demokrasi kültürü

18. yüzyıl sonunda Fransız devrimi, 16. yüzyıldan başlayarak geniş bir kültürel uyanışı izlemişti. Burjuvazi, önce geniş halk yığınlarının, feodalizmi "Tanrı emri" olarak algılayıp onaylamalarına yol açan bilgisizliğin, geriliğin karanlığını gerilettili. İnsanın insanlaşması yolunda büyük bir adım olarak, genel demokratik ülkülerinin moral üstünlüğünü sağladı. Böylece o, feodalizmi önce toplumda "hegemonya" alanında, sonra diktatörlük alanında yendi.

Burjuva devrimi nesnel bir yasallık olarak bir sömürü toplumunun yerine bir başkasını getiriyordu. Sömürü toplumları çağını tümüyle kapamak gibi tarihsel bir görev yüklenen proletaryanın işçi çok daha zor. Toplumsal "hegemonya" açısından bu, herşeyden önce burjuvazinin feodalizmi yendikten sonra terk ettiği, içeriği boş kalıplara dönüştürdüğü demokrasi kültürünü yeniden canlandırmak, derinleştirmek, zenginleştirmek demek. Gidererek insanlığın kültüründe sınıflı toplumlar kadar eski olan "sosyal adalet" düşününün, düş olmaktan çıkıp demokrasinin vazgeçilmez bir ilkesi olarak emekçi yığınlarca benimsenmesi demek. Bunların önüne engel olarak yalnızca egemen sınıfın (orta çağın engizisyon yöntemlerinden hiç de geri kalmayan) şiddet, baskı yöntemleri, militarizmi, polisi, mahkemeleri dikilmiyor, burada aynı zamanda bin yılların sömürü toplumlarının biriktirdiği ön yargıları, anti-demokratik alışkanlıkları da aşmak gerekiyor.

Bugüne kadarki sosyalist devrimlerin yolunu, Fransız burjuva devriminde olduğu gibi önce egemen sınıfın toplumdaki "hegemonyası"na son verilmesi, demokrasi kültürünün üstün gelmesi açmadı. Bu devrimlerin tümünde ilk adım, bu sömürü toplumunun gerici diktatörlüğünü parçalayıp yok etmek politik iktidarı ele geçirmek oldu.

İkinci Dünya Savaşından sonra Doğu Avrupa'da barışçıl yoldan gelişen devrimler de bu kuralın dışına çıkmadı. Çünkü burada Almanya dışındaki ülkelerde egemen sınıfın temel baskı araçları ordu, faşist Almanya'nın saldırısıyla etkisizleştirilmiş, ya da işbirlikçi kılınmıştı. Faşist ordular ve işbirlikçileri ise kendi giriştikleri korkunç savaş macerası sonunda yok oldular. Demek bu ülkelerde de devrimin yolunu önce egemen sınıfın baskı aygıtının yok olması açtı.

Bu deneyimlere bakıp, "proletarya politik iktidarı ele geçirmeden toplumda 'hegemonya'sını gerçekleştirmez" şeklinde bir genel yasallığa varmak doğru olur mu? Herhalde en azından sosyalist sistemin ortaya çıkmasıyla oluşan dünya koşullarında böylesi bir iddianın nesnel temeli kalmamış olmalıdır.

Pek çok insanın (devrimci olsun olmasın) paylaştığı iki önemli öngörü var ki, işçi sınıfının toplumda "hegemonya"sının oluşması için elverişli uluslararası koşulları yaratma potansiyelini taşıyor.

Birincisi, Sovyetler Birliği'nin başlatığı devrimci yenilenme sürecinin başşarına ulaşması perspektifidir. Sosyalizmin bugüne dek yaşama geçmemiş dev potansiyelleri canlanırsa, her burjuva demokrasiden milyonlarca kez daha demokratik olan sosyalist demokrasi tüm boyutlarıyla hayata geçerse, sosyalist dünyası diğer toplumları da etkileyen en geniş anlamda bir kültür kaynağı haline gelecektir. Demokratik politik kültürü ve insanlığın tüm politik mirasını özümseyip daha üst bir düzeye yükseltecek yeni bir emekçi insan kültürü gelişecek dünya ölçüsünde kendini kabul ettirecektir. Mayakovski'ler, Gagarinler, Vajda'lar, Aytmatov'lar bu kültürün ön habercileridir.

İkinci öngörü, yarının dünyasının savaşlarının insanlığın sözlüğünden silineceği bir dünya olması perspektifidir. Bu, militarizmin dünya ölçüsünde ağır bir darbe yemesi demek olacaktır. Saldırı savaşlarının olanaksız hale getirileceği, orduların görevinin yalnız savunma ile sınırlandırılacağı bir dünyada militarizm kendi ülkesinin sınırları gerisine hapsedilecektir. O zaman o, emekçilere yönelik baskıların eskisi kadar kolayca "yurdun güvenliği" moral gerekçesi ardında gizleyemeyecek, işçi sınıfının, demokrasi güçlerinin demokratik bir kültür geliştirme etkinliğine karşı geleceğin barışçıl yoldan devrimci gelişmelerine karşı militarist baskı aygıtının kullanılmasının sınırları gittikçe daralacaktır.

Bu koşullarda, kapitalist ülkelerde işçi sınıfının toplumda "hegemonya"sının oluşması artık "kolaylaşıyor" mu? Hayır. Yeni koşullarda da yeni zorlukları aşmayı gerektirecek, uzun soluk isteyecek, çetin bir uğraş olacaktır bu. İşçi sınıfı insanlığın kültür mirasına sahip çıkacak, toplum yaşamında demokratik kültüre yeniden can verecek, onu derinleştirip zenginleştirecektir. Bunları o, aydınlarla sağlam bir bağlaşıklık temelinde, Gramsci'nin söyleyişi ile bir "tarihsel blok" temelinde gerçekleştirecektir. Bir bakıma "hegemonya" oluşturma uğraşı, aydınları işçi sınıfının yanına, demokrasinin ve sosyalizmin saflarına kazanma uğraşdır.

Sömürü toplumunun burundüğü ideolojik-moral zırhın böylece delinmesi, onun yığınların gönüllü onayını, moral desteğini yitirmesi, onun baskı aygıtını, özellikle militarizmi emekçilere karşı kullanma yeteneğini de kısmen felce uğratabilir. Öyle ise toplumda "hegemonya", barışçıl yoldan devrimin de yollarını açabilir.

Kuşkusuz devrimci süreç başladıktan sonra da, "hegemonya" oluşturma

TBKP PROGRAM TASARI ÜZERİNE*

Emine AMASYALI-FAC

Program tasarısının özünü oluşturan noktalardan biri olan "bağlaşıklar" sorununa da değinmekte yarar var. 12 Eylül'den, faşizmden, ulusal krizden çıkış programlarında burjuvazinin önemli kısımlarının, oligarşi dışındaki bölümlerinin, hatta tekelcilerin bir bölümünün bile bağlaşıklık olabileceği doğrudur. (Bugüne kadar bunun somutta nasıl gerçekleştiğinin uzun süreli, kalıcı ve somut örneği pek olması da...) En azından bunun için sonuna kadar çalışılmalıdır. Ama büyük burjuvaziyi sosyalizmi beraber kuracak bağlaşıklık olarak görmek ve göstermek gibi bir kalem veya dil sürçmesine, veya ideolojik yanlışlığa düştük mü, "Sosyalizmi burjuvaziyle, büyük burjuvaziyle birlikte kuracağız, en azından böyle kurmayı arzuluyoruz" demiş oluruz ki, bunun ne hayatta, ne tarihte, ne teoride, ne yeni düşünce tarzından yeri yoktur. Bu "biz, biz değiliz" demektir. Bu kadar açıktır. Bizce, tasarının en zayıf değil ama en vahim yanı, bir dil veya kalem sürçmesi olarak değerlendirilmemesi, istediğimiz bu belirlemeyi somut olarak göstermek istiyorum.

Programın 32. sayfasında "Ülkemizde tarihsel kökeni olan politik akımlar" Komünist ve diğer devrimci sol akım, sosyal demokrat akım, Kernalist akım, antiemperyalist çıkışlar yapan dinsel akım, burjuva demokrat akım, Kürt ulusal demokrat akımı" olarak belirleniyor. Bütün bu akımların bir araya gelip etkinliklerini aynı doğrultuda birleştirmeleri zorunlu ve olanaklıdır" deniliyor. Türkiye'nin koşullarında bütün bu akımların aynı doğrultuda güçlerini birleştirmelerinin ne ölçüde olanaklı olduğu tartışmasına hiç girmiyorum. Diyelim ki bu, dilek belirten taktik bir deyiştir ve keşke olsa. Ama hemen ardından 33. sayfada DP-AP devamı olan

politik çizgi, yani DYP burjuva demokrat akımın bir parçası, en azından barış ve demokratik yenilenmenin politik gücü sayılıyor. Ve nihayet 60. sayfada "Türkiye'de tarihsel kökeni olan tüm ulusal akımların humanizm, demokratizm ve yurtseverlik temelinde yeni bir niteliğe kavuşarak sol akımla birlikte sosyalizmin kuruluşuna katılabilmesi, sosyalizmin politik sisteminde yer alabilmesi için çalışmaktır" deniliyor. Tüm bunlar birleştiğinde ilk çıkan anlam DYP çizgisinde iradesini bulan politik akımın, yani büyük burjuvazinin de dahil olduğu burjuva kesimlerinin sosyalizmin kuruluşuna katılabileceğinin düşünülüdür. O aşamaya kadar büyük burjuvazinin "tarihsel köklü" akım içinde yer almaktan çıkacağını mi düşünüyoruz? O zaman DYP'de somutlanan böyle bir akımdan sosyalizm aşamasında söz etmek neden? DYP'nin yapı değiştireceğini mi düşünüyoruz? Bugünden nasıl böyle bir öngörde bulunabiliriz? Bu bilimsel bir öngörü olmaz, falcılık olur. Ne olursa ve ne ifade edilmek istenmiş olursa olsun, sosyalizmin burjuvaziyle ve asıl büyük burjuvaziyle kurulabileceğini komünist partisi olarak kaldıkça öngöremeyiz. Tek tek büyük burjuvalar bu kuruluş diyelim ki katıldılar, bu tüm bir akım ve sınıfın katılması anlamına gelmez. Bu bölüm bu yanlış anlaşılmalardan ortadan kaldıracak netlikte ifade edilmedi.

Programın sosyalizm bölümüne gelince, bu bölümde de gerek kapitalizmden sosyalizme geçiş, gerekse sosyalizmin kuruluşu aşamalarında iktidarın yapısı, sorunun yeterince aydınlatılmıyor. Proletarya diktatörlüğü teriminden vazgeçtiğimiz bir programda "işçi sınıfı

fının ve emekçi bağlaşıklarının iktidarı" daha açık ve vurgulu anlatılmalıdır. Öte yandan, sosyalizm bölümüne, sosyalizmi bir devlet ve ekonomi sistemi olmaktan çıkartıp bir dünya cenneti olarak tarife etmeye, yani bilimsel kavram ve buna uygun üslubu benimsemek yerine birleşit ütopya havasında anlatmaya yönelik bir üslup ve anlatım hakim. Öte yandan, yine bu bölümde egemen güçlerin antikomünist propagandalarının kitlelerde sosyalizm ve komünizm konusunda yarattığı önyargıların yenilmesi endişesi, ilkelerin önüne geçmiş. Birçokları arasından uç önemli örnek, programın "kişisel mülkiyet" (s. 58) "aile" (s. 58) "inanç ve din özgürlüğü" (s. 60) paragraflarıdır. Bu paragrafların üçü de DKP programından aşağı yukarı aynı sözcüklerle, aynen tercüme edilerek alınmıştır. Bir tek farkla: İşin sınıf özünü veren açıklamalar bir yana bırakılarak. Örneğin Almanca'da daha açık olan "kişisel" ve "özel" mülkiyet arasındaki fark açıkça koyulabilir. İşin incesine bakmayanlarda, burjuvazinin özel mülkiyeti ve miras hakkı korunacakmış gibi bir izlenim yaratılmasının önüne geçilebilirdi. Yine ailenin korunmasının, erkek hakimiyetine dayanan patriarkal-geleneksel ailenin korunması anlamına gelmeyeceğinin açıklamak gerekirdi. Dinin desteklenmesi ise, ayrı bir değişiklik önergesi yapmak istediğim başlı başına bir konu. Bu destekleme sözcüğü DKP programından alınmış. (DDR programında da var.) Ancak orada "Dinle devlet ayrılırken..." deniyor. Bu süreç Türkiye'de gerçekleşmiş, Almanya'da ise burjuva demokratik devrimleri sırasında fiilen gerçekleşse de resmen, yasal olarak gerçekleşmemiştir. İlerde din ile devlet ayrılırken, her devlette olduğu gibi dinsel yapıların devlet bütçesinde yer bulacağını anlatan bir ifadedir bu. Türkiye'de bu zaten vardır. Daha ötesi ise sosyalizm kurulduğunda mahalli yönetimlerin programlarına girer. Programda bu anlamda yer alması konusunda din ve vicdan özgürlüğünün sonuna kadar tanınmasıyla birlikte, dinsel faaliyetlerin devlet tarafından destekleneceğini, sübvansiyon göreceğini programa asla almamak gerektiğini söyleyen Lenin'in konuyla ilgili yazılarına göz atmakta yarar vardır. (Lenin, Toplu Eserler, Fransızca baskı, c. 10, s. 80) SBKP Programlarında ve son yeniden yapılmış programda da böyle bir desteğin yer almadığını da hatırlamak gerekir.

Programın sosyalizm bölümü, sosyalizmin "Ama sosyalizm sizin bildiğiniz gibi değildir" üslubundaki bir savunmasından ibarettir. Bunların tümünü yazalım, sosyalizmi ve bizim nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı kitlelere anlatalım. Ama bunu yaparken sosyaliz-

uğraşı sona ermiyor. Ondan sonra da, bu bileşik sürecin tüm bileşenleri gibi toplumda "hegemonya" da daha ilerleyecektir. (Devrimci sürecin varlığı koşulunda o, bugüne dek kullandığımız anlamdaki hegemonya ile, halkın güveni, gönüllü onayı temelinde devrimde öncülükte eş anlamıdır). Diğer bileşenlerle, iktidarda ve ekonomik ilişkilerdeki devrimci adımlarla ve reformlarla iç içe gelişecektir.

Yarının savaşız dünyasında barışçıl yoldan devrimlerin "olanaklığını" saptamak, tek başına pek azdır: Onu hayata geçirmek için devrimciler aktif çalışmazlarsa, o daima "yalnızca teorik bir olasılık" olarak kalır. Demokrasi kültürü için, "hegemonya" için o uzun soluklu, çetin uğraşı geciktirmeden başlatmak gerek. Bu, her şeyden önce partide demokratikleşme giderek tüm solun, tüm barış ve demokrasi güçlerinin

gerek kendi içlerinde, gerek aralarındaki bağlarda demokratikleşmesi demek... Bu, devrimcilerin kendilerini kültürel yetkinleştirilmesi ve aynı zamanda işçi sınıfının kültür düzeyinin yükselmesi için canla başla çalışması demek... Bu, aydınlarla geniş, güçlü, kalıcı bağlar kurmak, "tarihsel blok"u hayata geçirmeye başlamak demek.

Ancak toplumda demokrasi kültürünün moral üstünlüğü hayata geçerse, ancak demokratik değerler ülkede tartışılmaz bir toplumsal gerçeklik, vazgeçilmez bir canlı gelenek haline gelirse, ancak o zaman barışçıl yoldan devrim, "teorik" değil, "gerçek" bir olasılık haline gelecektir. Bunun için TBKP'nin barış ve demokratik yenilenme stratejisi, "aynı zamanda devrimin barışçı yolunun kazanılması" demek olacaktır. (TBKP Program Tasarısı, s. 63)

min sınıfsal özünü gözlerden gizleyecek herşeyden kaçınalım. Program tasarısında "sınıf" sözcüğünden adeta ürkülüyor. Biz kitlelerde bu ürküntüyü yenmek zorundayken, kendimiz aynı ürküntünün içine düşersek ne olur! Nitekim, tasarıya esas alındığı, karşılaştırılanca iyice ortaya çıkan, yer yer aynen aktarılmış DKP programında sınıf mücadelesinden, somuruve karşı mücadeleden, bu kavramları terimleştirilmesinden kısaca sınıf gerçeğinden böyle bir ürküntü göze çarpmıyor. Günümüzde ana politik çelişki olarak belirlenen barış güçleriyle militarist güçler arasındaki çelişkinin ortaa koyduğu barışı koruma görevi de komünist partilerinin sınıf konumlarını geriye itmeleri, en azından böyle görünmeleri, böyle bir üslup belirlemeleri için bir gerekçe değildir. Yeni düşüncenin sözcülerinde böyle bir vurguya rastlanmıyor. Bu türden yorumlar ise hem yanlış hem de onları kendi yanlış yorum ve hatalarımıza ortak etmek oluyor.

Program tasarısını dil, üslup, redaksiyon olarak eleştirmek mümkün kuşkusuz. Ama tüm bunlar, yani bizim kullandığımız sözcüklerin, kavramların yer alması, "büyük köylülük" gibi belirsiz kategorilerin kullanılması, gereksiz veya tekrar edilmiş bölümler, cümle düşüklükleri ve muhtemel ki dizgi hatalarından doğan yanlış anlamalar, yukarıda saymaya çalıştığımız öze değgin noktaların yanında önemsiz ve kolay

düzeltilbilir olarak kalıyor.

Son olarak gönül isterdi ki iki partinin birleşmesi gibi tarihsel bir olayın sonucunda belirlenecek yeni programımız, DKP programından yer yer tipki basım gibi tercüme olmasın. Esinlenelim, doğruyu, bize uyarı alalım ama bunu hiç değilse kendi anlatım ve kalemimizle yeniden yazma özenini gösterebileyim.

Yukardaki eleştiri ve değerlendirmelerin ışığında somut önerilerim şunlardır.

- Program Tasarısı'nın GİRİŞ bölümü Tüzük Taslağı'nın ilk bölümündeki netlikte yeniden kaleme alınmalı. Bu giriş bölümündeki dağınıklık, tekrarlar, zaman kipleri farklılığı ve tasarının son bölümü olan Komünist Partisi bölümüyle hemen hemen aynı olan bölümler ayıklanmalı, düzenlenmeli GİRİŞ yeniden redakte edilmeli.

- Barış ve Demokratik Yenilenme Programı bir acil talepler programı haline getirilmeli. Yani stratejik aşama olduğu vurgusu kaldırılmalı.

- Bu bölümdeki NATO ile ilgili madde yeniden gözden geçirilmeli ve küçük bir redaksiyonla, TBKP'nin aslında NATO'dan çıkmayı önerdiği, ama bu gerçekleşene kadar şunların şunların yapılabileceği, yapılması gerektiği söylenmeli. Bu konuda bugüne kadar dile getirilen gerekçeler iken edici olmadığı gibi yeni de değildir. 1971 ve 1972 yıllarında Fransız ve İtalyan partileri tarafından ileri sürülmüştür. Kaldı ki,

programın bu maddesinde öyle bir aşamalı talepler dizisi vardır ki, pek yerinde olarak Türkiye'nin bağımlılığının en önemli öğelerinden biri olara gösterilen NATO üyelüğünden çıkış, adeta "Çıkmaz ayın son çarşambasına ertelenmektedir."

- Sosyalizm bölümü, yeni bir üslupla ve kişisel mülkiyet, ailenin korunması, dinin desteklenmesi başta olmak üzere kimi bölümleri çok daha net ve sınıf tavrımızı koyacak biçimde yeniden yazılmalıdır.

- Bu bölümde yer alan ve büyük burjuvazinin sosyalizme katılabileceğini belirten, ya da bu çağrışımı yapan cümle tümüyle yeniden, bu vahim yanlış ortadan kaldıracak şekilde yeniden yazılmalıdır.

- Barışçı yolun kazanılması doğru hedefi belirlendikten sonra, egemen güçlerin buna izin vermek istememeleri halinde onların direncinin kırılacağı vurgusu yapılmalıdır ki, bu barışçı yol istemiyle çatışmaz.

- Nihayet belgenin tümü, içinden "istikrar", "mutabakat", "fazilet" "parti üst yönetimi" gibi bizim olmayan terimler çıkarılarak (istikrar diyalektikle de çatışır); yerli yersiz ve "sosyalizm" sözcüğünden en az üç kat fazla kullanılmış olan "ulusal" sözcüğü bölesine yıpratılmadan, ajitasyon anlamıyla değil de yerinde kullanılmalı; belirsizliğe yol açan tüm kavramlar ve gereksiz paragraflarla tekrarlar ayıklanarak, tiziz bir redaksiyondan geçirilmelidir.

* Yayınlanan bölüm Emine Amasyalı imzalı yazının diğer bölümüdür.

Avustralya Parti Örgütü Program Tasarısı değerlendirmesinden özet

Toplantıya Melbourne ve Sidney'den tüm yoldaşlar katıldılar. Söz alan A. yoldaş şöyle dedi:

O Politik stratejinin kapitalizm içerinde gerçekleşebilecek reformlar ile sınırlanması, her ne kadar sonunda temel çözüm sosyalizm olarak belirtiliyorsa da, bu iki bağın yeterli açıklıkla bağlanamadığı kanısındayım. Örneğin programlarında yaklaşık bizimkine benzer reformları savunan diyelim ki SHP işçi sınıfı ve emekçiler için, bu reformları gerçekleştirebilecek daha realist bir parti olarak neden gözükmesin. Özaman neden bu partiyi partimize tercih etmesinler? Kaldı ki programdaki dili de bu anlamda yetersiz buluyorum. İktidara gelmek isteyen bir partinin dilinden öte, önermelerde bulunan bir dil olarak görüyorum. Oysa partimiz programında ulusal ve sosyal kurtuluş hedefini açıklıkla gösterip, bunu gerçekleştirecek gücünde işçi sınıfının bağımsız politik örgütlenmesi olan partimiz olduğunu tam bir netlikle belirtmeliydi. Reformlar ancak bu hedefe giden yolda partimizin gerçekleşmesi için çalışacağını belirteceği aşamalar olarak gösterilebilirdi. Strateji olarak

belirtilmesinin yukarıdaki sonuçları doğuracağı endişesindeyim.

Barışçıl geçişin mutlaklaştırılması, bana, genel olarak dünyada emperyalizmin, özel olarak Türkiye'de emperyalizmin en gerici kesimi ile bağlı oligarşinin tespitleri ile çelişir görüldü. Zor bize dışardan dayatıldığında, bir anlamda zorunlu kalabileceğimiz bir olgu ise, emperyalizm ve ona bağlı güçler, dönemsel yumuşamalara karşın baskı ve zorbalığı halen zorla dayatabiliyorlarsa, o zaman "zorunlu" olmadıkça" partinin her zaman barışçıl geçişten yana olduğunu vurgulamasının daha doğru olacağına inanıyorum.

B.Yoldaş: Tümüyle değişik bir program. SBKP 27. Kongresinin etkisiyle bu değişim doğal. Ama diğer programı tartışarak onaylamıştık. Yoldaş A.nın belirttiği gibi onu değerlendirip tartışmadığımız için şimdi zorluklar çıkacaktır. Bu konuda tabanın ön hazırlığının olmaması eksiklikler. Programda açılması gereken bazı yerler kısa geçilerek bazı noktalarda da çok detaya inildiği kanısındayım. Doğru ve yanlışlardan söz ediliyor ama bunlar açılmıyor.

Sekterizm ve dogmatizm'in yanında oportünizm de üzerinde aynı oranda durulması gereken bir olgu olmalıdır kanısındayım. Dilin farklılığı insanı rahatsız ediyor. Dil değiştirilebilir, değiştirilmelidir de ama altı çizilip de açıklamalar yapılmadan dilin değişmesi sa kınalıdır. Barış ve Ulusal Demokrasi Alternatif Programının programımızı tamamlaması açısından, reformların politik stratejik konumuna yükseltmesinden daha doğru olduğu kanısındayım. Programdaki istemlerin hemen tamamı ulusal konferans tezlerinde değerlendirdiğimiz ve alternatif olarak öne sürdüğümüz reform önerileri. Bu haliyle kalsaydı daha doğru olurdu kanısındayım. "Parlamento politik sistemin en üst organı olmalıdır" önermesi açılmalıdır. Yoksa yetersiz kalabilir. Parlamento içi ve dışı mücadelenin birlikteliği yeterli açıklıkla vurgulanmazsa işçi sınıfının bağımsız politikası yönünden zaf yaratabilir. Reform istemlerine katılmak eide değil ama bence asıl sorun bunun sonul amacımıza nasıl bağlanacağı. Aradaki bağın netlikle vurgulanması. Kanımca prog-

Devamı 11. sayfada

TBKP Program Tasarısı Hakkında Düşünceler

Tasarının sadece temel olan noktaları üzerinde görüşlerimi belirteceğim. Ayrıntılara ve detaylı açıklamalara girmeyeceğim.

1. Önce programın genel üzerinde konuşmak gerekiyor. Tasarı neyin önemli olduğu görülmeyecek kadar uzun ve gereksiz tekrar doludur. Adeta bir ikna belgesi, ders kitabı niteliğindedir. Ayrıca, bir çok temel noktada bulanıklık içermektedir.

Komünist Partisinin programı, onun ne elde etmek istediğinin, ne için savaşım verdiğinin kısa, açık ve tam bildiri mi olmalıdır. Engels'in şu ödüğü pek dikkate alınmamış görünüyor: "Bir programda fazla şeylerin bulunması o programı zayıflatır." (Gotha ve Erfurt Programının Eleştirisi, Sayı: 99)

Program tasarısı yine soyut ifade tarzlarıyla doludur. "Soyut ifade tarzlarını ne tercih edebiliriz ne de etmeliyiz. Çünkü eleştiriye karşı bir makale değil... bir kavga partisinin programını yazıyoruz." (Lenin)

Program tasarımızda eklektik görüşlerin olduğunu da maalesef söylemek zorundayım. Tasarının kimi bölümleri oportünist tarzda yorumlanabileceği gibi, kimi bölümleri de rahatlıkla devrimci tarzda yorumlanabilir. Program tasarısının "yasal bir statüye" bağlı olmadan hazırlandığı söyleniyor (PTYY, sayı: 4). Ancak bu programı okuyunca yasal statü kaygısı hemen görünüyor.

Ulusal konferans tezlerinden bu yana o kadar çok birbirini dışlayan şeyler söylendi ki artık kadrolar neyi savunacağını, neyin doğru olduğunu bilemeyecek durumdadır. İnsan bilinci yazboz tahtası değildir. Politikada, teoride istikrar çok önemlidir. İstikrarsız bir politika, kadroların partiye güvenini sarsar.

"Politikayı geliştiriyoruz," deniyor. Ne yöne doğru geliştiriyoruz? Marksizm-Leninizm'in en temel kuralları, bugün "yenilik" adına tartışma konusu oluyor. Artık aramızdan, Lenin'i eskibulan orijinalite meraklıları çıkmaya başladı. "Program tasarısının yeni yaklaşımları" bu insanların kanısını güçlendiriyor.

Yanlış anlaşılmasın, Lenin'in her görüşünün "Kurani Kerim ayeti" gibi ele alınmasını savunanlardan değilim. Söz konusu ettiğim, Marksizm-Leninizmin temel ilkeleridir. Program tasarısından bu noktada örnekler göstermeye çalışacağım.

2. Tasarı, partinin stratejik hedefini, kapitalizmin ve onun üst yapısı olan burjuva demokrasinin sınırlarını aş-

M.G.-STOCKHOLM

mayan reform hedefleri olarak saptıyor. Böylece, **reformlar, stratejik düzeye yükseltilmiş oluyor.** Savaşımı, reformlarla ve burjuva demokrasisi ile sınırlamak doğru mu? Komünist partisi reformlar için savaşmalıdır ama bir sınır koymadan bunu yapmalıdır. Reformların hangisinin devrimden önce, hangisinin devrimden sonra hayata geçeceği... bilinemez. Demokrasinin tüm istemlerinin eksiksiz, tam olarak yaşama geçmesi, niteliksel bir demokratik dönüşüm, **iktidar sorununu çözmeden mümkün değildir.**

Reform, ülkede iktidarı egemen sınıfın elinde bırakan, kısmi iyileştirme demektir. Bir dizi reform strateji düzeyine yükseltilirse, iktidar sorunu atlanmış oluyor. Tasarı bu anlayışı savunuyor:

"O nedenle bugün stratejik amaç egemen burjuvazinin ya da oligarşinin sosyal-sınıfsal varlığına son vermek...olarak saptanamaz." (PTYY, sayı: 10) "Bugünden iktidar değişikliğinin stratejik" bir amaç olarak saptanması partiyi bir devrim stratejisi izlemeye zorlar." (PTYY, sayı: 11)

İktidar sorununu çözmeden, Barış ve Demokratik Yenilenme Programının bütünüyle nasıl hayata geçebileceği önemli bir soru olarak ortada duruyor. Bugünden iktidar değişikliğini amaçladığımızı söylemeyi doğru bulmuyorum. Şu iki görüşten hangisi daha çok **doğruya yakın?**

"Barış ve Demokratik Yenilenme Programının içeriği...kapitalizm çerçevesinde gerçekleştirilebilecek reform hedeflerinden oluşmaktadır." (PTYY sayı:9)

İkinci görüş: "Programda barış, **demokrasî, ulusal bağımsızlık**, kalkınma ve sosyal adalet gibi istemlere kapitalizm çerçevesinde **tam olarak ulaşılmayacağı...**" (PTYY, sayı: 11)

Bizler eskiden ulusal demokrasi tartışmalarımızda böyle bir demokrasinin burjuva devletini zayıflatacağını söylüyorduk. Bu reformların gerçekleşmesi durumunda, "burjuva egemenliğinin güçlenebileceği" gibi bir ihtimalden bahsetmiyorduk. Fakat, tasarı böyle bir olasılık da görüyor.

"Reformların politik sonuçları ve karakteri, burjuva egemenliğinin pekişmesine yoksa işçi sınıfının toplumsal yaşamda ağırlığının mı artmasına yol açacağı da, oligarşi ile barış ve demokrasi güçleri arasındaki politik mücadelesinin sonucuna bağlı olacaktır." (PTYY, sayı: 9) Tasarının, Barış

ve Demokratik Yenilenme Programının neden gerekli olduğunu anlatırken dayandığı bir gerekçe, ülkemizde devrimci durumun yokluğudur. Bu doğru bir gerekçe mi? Devrimci durum ortaya çıktığında, yığınların politik devrime hazırlanması için bir demokratik programa ihtiyaç yok mu? Devrimci durum ortaya çıkınca öznel etken, hemen devrim yapabilecek düzeye erişiyor mu? Her devrimci durum, devrimle sonuçlanmadığına göre böyle söylenebilir. Ancak şu söylenebilir: Demokrasi programının istemleri, köklülüğü değişebilir ama bir demokrasi programına olan ihtiyaç değişmez. **Demokrasi programı - bir demokrasi aşaması değil zorunludur.** Lenin'in geniş anlamıyla demokrasi savaşımı içinden geçmeden, devrime varılamayacağı görüşü, devrimci duruma bağlı olarak ileri sürülmemiştir. Aynı mantığın ürünü olarak, tasarıda ileri sürülen, devrimci durum yoksa, demokrasi savaşımının devrime bağlanamayacağı görüşüde (PTYY, sayı: 10) doğru değildir. Lenin, böyle bir bağlantı için devrimci durumu şart koşmaz.

Tasarı, Barış ve Demokratik Yenilenme Programını mutlaka yaşanması zorunlu olan bir aşama olarak belirtmemesine rağmen programa hakim olan anlayışı, böyle bir aşamanın zorunluluğu yönündedir.

Şimdiye kadar eleştirdiğim noktalarda temel anlayışımı şöyle özetleyebilirim: Partinin, içeriği değişmek koşuluyla her durumda bir demokrasi programına ihtiyacı vardır. **Böyle bir programa duyulan ihtiyaç, öznel etkenin devrim yapabilecek bir düzeye eriştilmesi açısından**dır. Reformlar, bu amaca bağlı olarak ikincil kazanım olarak önemlidir.

Yenilenme programının tek tek maddeleri iktidar sorunu çözülmeden önce de çarpık olarak olsa da gerçekleştirilebilir. Ancak bir bütün olarak yenilenme programının yaşama geçmesi **iktidar sorununun çözümüne bağlıdır**

3) Marksizm-Leninizm'de terimleri, kavramları fetişleştirmemek gerekiyor. Bu doğru. Proletarya diktatörlüğü teriminin değiştirilmesi bu anlayışa bağlı olarak yorumlanabilir. Unutmayalım ki, "günümüzde bu kavramı programında kullanan yalnızca 12 komünist partisi kaldıysa" hepsinin bunu doğru bir amaçla yaptığını söyleyemeyiz. Bunların önemli çoğunluğu, proletarya diktatörlüğünün özünü bozarak bunu yaptı.

Dünya komünist hareketinde "proletarya diktatörlüğünün, özüyle de ilgili, bir tartışma da var. Bu nedenle, terime önem veriyorum ve kaygılarımı belirtiyorum. Proletarya diktatörlüğünün özünü bozan hiçbir gerekçenin doğru olmadığını düşünüyorum. Terimi

değiştirmekle işe başlayan bir çok komünist partisi, öze kadar da ulaştılar. Proletarya diktatörlüğü terimi, programda olmadı bile, parti basınında yine kullanılmaya devam edilmelidir.

Ayrıca bu terim özü yanlış anlatan bir terim değil, özü tam yansıtan bir terimdir. Terimin yanlışlığı da söz konusu edilemez. Eğer tek kaygı, daha anlaşılır olmasa, özü yansıtan bir formülasyon yapılmalıdır. Bana göre formülasyon şöyle olmalıdır: "Proletarya diktatörlüğü: Diğer emekçilerle özel bir bağlaşıklığa dayanan işçi sınıfının erki." dir.

Bunun niçin söylüyorum? Proletarya diktatörlüğü ile, tüm emekçilerin politik erki arasında bir fark vardır. Devrimden sonra kurulacak iktidarın bileşiminde "emekçilerin ortak iktidarının başka bir anlamı olduğu gibi, gelişmiş bir sosyalist toplumda başka bir anlama sahiptir. Bunu şuradan da anluyorsun. SBKP programında "Proletarya diktatörlüğü, tarihsel misyonunu yerine getirerek, tüm emekçilerin politik erki düzeyine yükseldi," (Say:55) denerek proletarya diktatörlüğü ile, emekçilerin ortak devleti (Halkın devleti)nin farklı tarihsel dönemlerin ürünü olduğu vurgulanmış oluyor.

3. Program tasarisında şöyle deniyor: "Devrime yaklaşma biçiminin **demokratik yolla**, yani geniş **demokratik bağlaşıklık** sistemiyle, çoğunluğun kazanılmasıyla, politik **demokrasi** zemininden köklü dönüşümler için mücadele yoluyla gerçekleştirilmesini, işçi sınıfı ve emekçilerin iktidarına yönelen devrimci geçiş sürecinin **demokrasiyi koruma ve güçlendirme yoluyla** ilerletilmesini öngörüyor." (PT.say:7) Yine program tasarisının yeni yaklaşımlarında,

"Programda işçi sınıfının oluşturacağı geniş **demokratik** bağlaşıklığa dayanarak, **nüfusun ezici çoğunluğunu** kazanarak, **demokratik** yoldan, demokrasiyi koruma ve güçlendirme yoluyla sosyalizme geçileceği vurgulanıyor." (Say:15)

Sorun şudur yoldaşlar: Gereksiz biçimde sürekli tekrar edilen bu demokrasi, hangi demokrasidir? Son dönemde parti basınında çıkan yazılardan bunun, burjuva demokrasisi olduğuna dair yeterli ipuçları var. (Eski dönemde ulusal demokrasiyi, burjuva demokrasisini aşan bir şekilde tanımlamalar vardı. Bu vurgular artık kaybolmuş durumda.)

Kapitalizm çerçevesinde ki bir demokrasiyi, burjuva demokrasisine koruyup, güçlendirerek, nasıl onun anti-tezi olan sosyalist bir demokrasiye geçilecek? Farklı sınıfsal özü olan bu iki demorasinin birinden, diğerine geçiş "sürekliliği, korunup geliştirilme-yi" değil **kopuşmayı, ayrışmayı gerektirir.**

Demokrasinin **korunup ardıcıl** olarak geliştirilmesi, sosyalizmin utkusu

için zorunlu ve yeterli bir koşul olarak öne çıkarılıyor. Böyle bir yaklaşım doğru mudur?...

"Gerçekten de, demokratik bir yasalığın çerçevesi içinde ve ona dayanarak erki alan emekçiler, kaçınılmaz olarak şu ikilemle karşı karşıya kalacaklardır; ya bu yasalığa uymak uğruna sömürücülerin dırimsel sınıf çıkarlarına el kuzatmaktan vazgececek ya da toplumsal sosyal ekonomik temellerin sermayeye karşı emeğin çıkarları yönünde ardıcıl dönüşümüne engel olan **normları çiğneyeceklerdir.**" (K.Zaradov)

Soruna, program tasarisındaki gibi yaklaşılması, proletarya diktatörlüğünün özüyle de ilgili kuşku yarattır. Gerçekten;

"Sömürücüler sınıfına karşı, demokrasi **çiğnenmaksizin** proletarya diktatörlüğü olanaklı mıdır? (Lenin). Bunun, olanaklı olmadığını tarih, her devrimde gösterdi. Lenin, bunun neden böyle olduğunu bilimsel olarak analiz etti:

"...**Sosyalizme geçişin genel olarak 'demokrasi yoluyla' mümkün olduğu görüşünün ne kadar saçma ve teorik açıdan ne kadar yanlış olduğunu görürüz.** Bu yanlışın temel kaynağı, demokrasinin sınıflarla ilgili değil de mutlak bir şey olduğu yolundaki... önyargıdır." (Lenin)

Sonuç yoldaşlar, nüfusun ezici çoğunluğunu kazanarak sosyalizme geçme fikri, ilk söylediklerimle birlikte ele alındığında, yüzde 51'in ötesinden hayaller uyandırıyor. Proletaryanın çoğunluğunu, emekçilerin çoğunluğunun destek ve sempatisini kazanmadan (ki bu anlamda nüfusun çoğunluğundan bahsedilebilir) devrimin olanaksız olduğu biliniyor. Lenin, bu genel doğru dan yüzde 51 gibi aritmetik bir çoğunluğu hiç anlamadı. Kastedilen hep "politik çoğunluk" oldu.

"Bolşeviklerin **şekli bir çoğunluğa** sahip olmayı beklemeleri saflık olurdu. Hiçbir devrim bunu beklemez." (Lenin)

Yoldaşlarımızın da bu temel gerçeği bilmediklerini hiç düşünmüyorum. Ancak, program tasarisında, insan üzerinde kalan izlenim başka türlü oluyor. Daha uygun, açıklayıcı bir formülasyon yapılsa iyi olur kanısındayım. Önerilen yolun "parlamentar yol" olmadığı, "tasarisının yaklaşımlarında" söylendiğine göre, bu bölüm düzeltililebilir.

Buraya bir not olarak şunu da düşmek isterim: "Parlamento için çoğunluğu kazanarak" (ki bunun pratikte mümkün olabileceğini küçük ihtimal olarak görüyorum) Sosyalizme geçmenin demokratik olmadığı söyleniyor. (PTYY, say:15) Bunu anlamış değilim. Avrupa'daki bir çok komünist partisinin böyle bir amacı var. Neden bu yol demokratik değil? Pratikte, parlamentoda çoğunluğu alarak, sosyalizme geçme sadece, teorik bir olasılık olarak ortada duruyor. Bunun

pratikte gerçekleşmiş bir örneği yok. Ama gerçekleşirse, niye demokratik olmasın? Halkın çoğunluğunun sosyalizm isteğini yansıttığı için bu yol da demokratiktir.

4. Program Tasarisının Yeni Yaklaşımlarında devrimin yolu olarak, barışçıl yolun kazanılmasının amaçlandığı söyleniyor. Genel bir istek olarak buna kimse karşı çıkmayı düşünmez. Devrimi her zaman barışçıl olmayan yola sokan proletarya değil, burjuvazi olduğu için bu istem, bu tercih ayrıca doğrudur. Ama,

"Bu saptama, barışçı yolu kazanma mücadelesinin günümüzde artık bir **tercih sorunu olmaktan çıktığını**, barışçı yolu kazanmak için mücadelenin politik bir gereklilik olduğu anlamına geliyor." (Say:15), deniyorsa, barışçıl yol **mutlaklaştırılmış** oluyor. Daha açık şöyle söylenebilir: Bugünkü dünyanın koşullarında, devrimin tek yolu barışçıl yoldur, denmiş oluyor.

Özünde devrimin yolunun barışçı olmamasına karar veren burjuvazidir. Bizim isteğimiz bu nedenle sadece bir niyet olarak kalıyor. Devrimin, barışçıl olmayan yol olasılığına tümüyle kapıyı kapatmak ne derece doğru olur?

Bugünkü dünyanın koşulları, komünistlere, barışçıl olmayan yoldan devrim yapma isteklerini daha şiddetli savunmaları gerektiğini, bu yolu kazanmak için her olanağı denemeleri gerektiğini gösteriyor. Buna bir itirazım yok! Ancak, "barışçıl olmayan yol tümüyle devre dışı kalmıştır" denebileceğini sanmıyorum.

Nükleer çağ, devrimci güçlerin **silahli savaşım kararı alırken son derece titiz** davranmalarını, sol radikal aşırılığın çeşitli görünüş biçimlerini ilkesel olarak reddetmelerini gerektiriyor." (Pravda, 14 Ekim, 1986) Söylenen şey, barışçı olmayan yola yönelirken daha dikkatlice davranılmasıdır.

Bir ülkede, devrimin yolunu perspektif olarak tayin ederken, dünya koşullarına bakıldığı gibi "ülkelerin kurumlarını, geleneklerini ve göreneklerini hesaba katmamız gerektiğini biliyoruz." (Engels) 5. Kongre belgelerimizde, ülkemizde devrimin barışçıl olmayan yolu savunulurken, söylenen argümanları buraya aktarmam gereksiz olur.

Bütün nedenleriyle birlikte düşündüğümüzde, ülkemizdeki devrimin barışçıl yoldan olabilemesinin olasılığı, barışçıl olmayan yola göre ufak bir istisna, sadece teorik bir varsayım olarak görünüyor bana.

Şüphesiz ki, şimdiden gelecek üzerine kesin bir şey söylenemez, ancak bir öngöründen bahsedilebilir. Bunun için, bir komünist Partisinin programına, devrimin yolu sadece bir öngörü, perspektif olarak konabilirse de, bunu bir çok noktada sakıncalı görüyorum.

Kanımcı, devrimin yolunu saptamayı, ortamın gelişimine göre, partinin en üst organlarının, konferanslarının ya da özel kurullarının politik durumun değişimine göre kararına bırakmak gerekiyor. Bolşeviklerin ne 1903 programlarında ne de 1917 Haziran programlarında devrimin yolu konusunda bir saptama bulunmaz. Hatıralanacaktır. 1917 Şubat-Ekim arasında Lenin, devrimin yolu konusunda, aylarla değişebilen, hem barışçıl yol hem de olmayan konusunda farklı perspektifler öngörümüştür.

"...işçi sınıfı sosyalizmin programı, kullanılacak yöntemi açıklamadan sadece genel olarak siyasal iktidarı ele geçirmekten söz eder; çünkü yöntem seçimi, tam olarak belirlemediğimiz bir geleceğe bağlıdır. Fakat tekrar ediyoruz; proletaryanın çalışmalarını, bütün koşullarda yalnızca barışçı bir demokratikleştirme ile sınırlamak, işçi sınıfı sosyalizmin kavramını bilerek ve isteyerek daraltmak ve kabaştırmaktır." (Lenin)

Özetle şunu söylemek isterim: Devrimin yolu bir perspektif olarak öngörülebilir. Ancak, bu öngürüyü programa yazmayı olmazsa olmaz bir anlayış olarak görmüyorum. Sadece, tercih olarak barışçıl yolun istendiği genel bir görüş olarak belirtilebilir.

Ayrıca, kişisel görüşüm, ülkemizde devrimin barışçıl yoldan olabileceğine fazla ihtimal veriyorum. Tersini düşünmek için yeterli nedenler daha kuvvetli olarak var. Partinin, bu perspektife daha fazla ağırlık vermesi gerektiğini düşünüyorum. Şüphesiz ki, barışçıl yol olanağını bu perspektif dışlatamaz. Böyle bir olanak çıkarsa, bu yolu tercih etmek komünistlerin yararına.

5. "Ekonomik ve politik iktidar" bölümünde, teknelci-militarist oligarşi terimi kullanılarak burjuvazinin iç yapısı incelenmeye çalışılıyor. Partimizin eski programında da "işbirlikçi oligarşi" diye bir terim vardı. Herhalde bu iki terim de aynı şeyi anlatıyor. İşbirlikçi oligarşi teriminin somut olarak izahını yapamadığımı daha önceleri belirtmiştim. Benim için, teknelci-militarist oligarşi için de aynı şey geçerli. Bunu da kafamda somutlayamıyorum.

Latin Amerika komünist partilerinin buna benzer tanımları var. Ancak bizim ülkemize aynı aktarımı yapmak doğru olur mu? Oligarşi, azınlık demek. Teknelci-militarist oligarşi içinde o kadar çok şey sayıyoruz ki, hiç de azınlık olmuyor. Sadece "ordunun ve öteki devlet aygıtlarının üst yöneticilerinden, yeni tutucu, teknokrat politik ve ideolojik işlevli üst kadrolarından" bahsedildiğinde bile sayı yeterli kadar çoğalıyor.

Yoldaşlar hatırlarsanız, işbirlikçi oligarşi ile faşizmin iktidar yapısını eşitlemiştik. Daha hala teorik olarak işin içinden çıkamadık. Program tasarısında, artık faşizmden değil, otoriter bir rejimden söz ediliyor. Daha 7. plenum-

da, otoriter rejime bir geçiş sürecinden bahsediyorduk. Bugün "geçtik" diyoruz. İşbirlikçi oligarşi nereye gitti? Hangi sınıfsal değişiklik oldu? Ben bunu açıklayamıyorum. Ancak sağ duyumla ülkeme baktığımda, politik durumu incelediğimde bugün bir "faşizm"den bahsedilemeyeceğini görüyorum. (Şimdi ayrıca düşünüyorum. Acaba biz Türkiye solu olarak geçmişte faşizm tesbiti yaparken - gerek 1980'de gerekse sonradan - doğru davrandık mı? Faşizm sorununun, komünterinin 7. kongresindeki yaklaşımlarının, bugünü açıklayamayacağını düşünüyorum.) Tekrar, teknelci-militarist oligarşi tesbitine dönerek, ülkemizdeki ekonomik ve onun politik üst yapısı ile ilgili bir kaç şey söylemek istiyorum. Biz parti olarak yıllardır "devlet-teknelci kapitalizmi-ne özgü ilişkilerin" gelişmekte olduğundan bahsediyoruz. Niçin devlet-teknelci kapitalizminden bahsetmiyoruz? Bizim ülkemizde devlet ve tekeller kaynaşmış değil mi? Ölçüt ne? Orta derecede gelişmiş kapitalist bir ülkede, emperyalist bir ülkede olduğu gibi olmadı da devlet-teknelci kapitalizminin oluşabileceği -ki kanımcı Türkiye'de bu olgu vardır- görülmelidir. Devlet-teknelci kapitalizminden bahsedilince, ülkeye emperyalist demek gerekir gibi yanlış bir düşünce var. Bu anlayışla bakıldığında, tekellerden bile bahsetmemek gerekiyor. (Lenin, tekelleri emperyalizmin bir göstergesi olarak ele almıştı.) Ancak, oluşan bu tekeller, ileri kapitalist ülkelerdekinden bir çok yönde farklıdır. Kaldı ki, bugün dünyada bir pazar sorunu vardır. Türkiye'nin emperyalistleşmesi pratik olarak zordur.

Partimizin 4. programında "Teknelci grupların özel bankalarla içiçe geçmesiyle finans-kapitalin çekideği oluştu." şeklinde bir saptama vardır. Yeni tasarımda ben böyle bir saptama göremedim. Bugün ülkemizde, yabancı, yerli tekellerin ve bankaların sermayeleri içiçe geçmiştir. O nedenle, cılız da olsa finans-kapital'den finans-oligarşisinden bahsetmek gerekiyor. Türkiye'de devlet sermayesinin bu bileşimlerdeki rolünün çok önemli olduğu ayrıca gözüküyor.

6. Barış ve Demokratik Yenilenme'nin toplumsal güçleri sayılırken, "ulusal ekonomiyi katkıda bulunan küçük, büyük bütün sanayici ve iş adamları"ndan bahsediliyor. Bu kesimin çıkarlarıyla, Barış ve Demokratik Yenilenme'nin uyum içinde olduğu söyleniyor.

İlk olarak şu nokta anlaşılıyor. Ulusal ekonomiyi katkı yapan küçük büyük bütün sanayici ve iş adamları somutta kimlerdir? Sınıfsal düzeyde, bu kesim içine büyük burjuvazi girmiş oluyor mu?

İkinici olarak, "ulusal ekonomiyi katkı" ölçütü nesnel bir ölçüt mü? Benim bildiğim, hiçbir kapitalistin dürtüsünün bu olmadığı, kar olduğudur. Kapitalist,

sınıfsal konumu gereği, ulusal ekonomiyeye nasıl katkı yapabilirim diye düşünecek değil, nereye yatırım yaparsam daha fazla artı değer toplayabilirim diye varlığını sürdürüyor. Hak yemedi konuşacaksak, öznel niyetten bağımsız olarak Vehbi Koç'un da, Sabancı'nın da amaç bu olmasa da, ulusal ekonomiyeye bir katkısı olmuyor mu?

Benzetmenin benzetme olduğunu, örneğin tam uymadığını akılda tutarak şöyle düşünülebilir: Burjuvazi, büyük fabrikalar kurarken protelaryayı da çoğaltıyor. Yani kendi mezar kazıcısını çoğaltıyor. Büyük fabrikalar, işçi sınıfının hem niceliğini artırıyor, hem de onun örgütlenmesinin koşullarını kolaylaştırıyor. Burjuvazinin böyle bir amacı, isteği olduğu için böyle oluyor. Kim kendi celladını sayıca büyütme, onun örgütlenmesinin koşullarını objektif olarak hazırlamak ister? Ancak, burjuvazi açısından daha fazla kar etmek, büyümek başka türlü olanaklı olmadığı için tarihte hep böyle oldu, oluyor.

Kanımcı, ulusal ekonomiyeye katkı, ülkenin kalkınması sorunu da böyledir. Bütün sanayici ve iş adamları, "ulusal ekonomiyeye katkı" dikkate alarak davranmıyorlar ama şu ya da bu biçimde bir katkı ortaya çıkıyor. 1950'lerden bu yana ülke hep aynı seviyede mi? Kapitalizm, hiç gelişmedi mi? Bilimsel teknolojik devrimin olanaklarından emekçiler yararlanamasa da ortada tarihsel bir ilerleme yok mu? Tarihsel ilerleme, toplumsal yasalarca belirlenmiş ve toplumda görülen bir iç gelişim anlamına da geldiğine göre ve bu ilerleme, insan iradesini, isteklerine değil de nesnel yasaların işlemesine bağlı olduğuna göre, "ulusal ekonomiyeye katkı" öznel bir istek gibi sunmak ne kadar doğru olur?

"Ulusal ekonomiyeye katkı" şöyle de yorumlayabiliriz: Ulusal bir ekonomi, emperyalizmden bağımsız olursa hızlı bir gelişim sürecine girebilir. Bu nedenle, "emperyalizme karşı olan iş adamlarının" ulusal ekonomiyeye katkısından bahsedilmiş olabilir.

Böyle kaç iş adamı var bilemiyorum. Ama Marksizm-Leninizm'in bize öğrettiği şey şu ki, kendi pazarı için- ulusal ekonomiyeye katkı için değil- dövüşen bir ulusal burjuvaziden teorik olarak bahsedilebilir. Komprador burjuvazinin anti-tezi olarak kabul edilen bu burjuva kesim, kapitalizmin yeni geliştiği bir ülkede emperyalizmle işbirliği yapmayan burjuvaziyi anlatıyor. Bizim ülkemiz açısından bu hesaplama ulusal kurtuluş savaşı sırasında ve hemen sonrasında görüldü.

Artık bugün ülkemizde, ulusal bir burjuvaziden değil, ancak teknelci dışı bir burjuvaziden bahsedilebilir. Bunların tekellerle bir çelişkisi olmasına rağmen, ne kadar köklü anti-teknelci, anti-

empeyalist oldukları tartışılır ve şüpheli götürür.

Ayrıca yoldaşlar, bizim bir zamanlar çok sık kullandığımız "ulusal burjuvazi" bugün unutulmuş görünüyor. Türkiye solunda "ulusal burjuvazi kim?" sorusu uzun süre tartışıldı. Onun sağından, solundan, ilericisinden, gericisinden bahsedildi. Devrimin ittifakı güçleri arasına sokuldu. Ancak nasıl geldiyse, öyle gitti. Ülkemizin bugünkü kapitalist gelişim düzeyinde, "ulusal burjuvazi" den, orta burjuvaziye kastettiğimiz söylenebilir. Bu kategorik olarak yanlış olsa da, özdeki yanlış anlayışı ortadan kaldırmıyor. Taktiksel yaklaşımın dışında bu gücün ana eksen olarak devrimde yer alabileceğini düşünmüyorum.

Şimdi "ulusal burjuvaziden" bir iki gömlek üstü bir kesimden, devrimde olmasa bile (eğer programdaki kimi ibareler zorlanırsa bu sonuca da varılabilir. Bunlarla, sosyalizm bile birlikte kurulabilir) niteliksel bir dönüşüm döneminde stratejik bir bağlaşıklık (taktiksel bile değil) yaratılıyor. Gerçekçi olmaktan çok fazla bahsettiğimiz bir dönemde, bu yaklaşımı hiç de realist bulamıyorum. Bir "iyi niyet gösterisi" olarak alınabilir ama kesinlikle gerçekçi değil!

Düşünelim: "Demokratik bir alternatif politikanın egemen olması, barış ve demokrasi güçlerinin hükümetinin işbaşına gelmesi ise, hem bugünkü durumdan çıkılmasını sağlayacak, hem de **sosyalist devrimin koşullarının olgunlaşmasına hizmet edecektir.**" (PTYY, say:9)

Ulusal ekonomiye katkı yapan bütün sanayici ve iş adamları, sosyalist devrimin koşullarını olgunlaşmasına hizmet edecek bir stratejiye destek veriyorlar? İnanılabilir görünmüyor. İşbirliği, ortaklık nesnel çıkarlar temelinde olur. Bu burjuva kesim, geleceğini kapitalizmde değil, sosyalizmde daha garantili mi görüyor? Kanımca bu burjuva kesimin böyle düşünmesinin önünde sınıfsal engeller var. Ancak, program tasarısının yeni yaklaşımları farklı şey söylüyor:

"Bağlaşıklık kurulabilecek ulusal politik-ideolojik akımlar, hem tarihsel kökleri olan, hem **gelecekte, yeni bir temelde, sosyalizmde de var olabilecek akımlar** olarak belirlenmektedir." (PTYY, say: 13)

Kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde bile denmiyor. "Sosyalizm"de deniyor. Bu kesimler, sosyalist devrimde ne yapıyor? Sosyalizmde bu kesimlerin yeri olduğuna göre, herhalde devrimde de yardım ediyorlar. Araya yerleştirilmiş "yeni bir temelde" sözü bir sübab işlevi görüyor. Ama bu ne anlama geliyor? Burjuvazinin kendisini yenileyerek başka bir sınıfa dönüşebileceği mi umut ediliyor?

Orta burjuvazi bile, sosyalist devrime destek veremez. Ancak, devrim sonra-

si, özellikle kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, proletaryanın zoruyla, onun koşullarına uymak zorunda kalabilir, proletarya ondan yararlanabilir. Başka türlüünü tarih göstermedi.

Bir noktayı daha eleştirmek istiyorum, program tasarısında, Barış ve Demokratik Yenilenmenin toplumsal güçleri arasında, ulusal ekonomiye katkısı olan küçük, büyük bütün sanayici ve iş adamları sayıldıktan sonra şöyle deniyor:

"Bütün bu güçlerin özgül dinamizmlerini, hareket potansiyellerini Barış ve Demokratik Yenilenme stratejisi doğrultusunda birleştirmeleri olanaklı ve **Zorunludur.**"

Ne kadar olanaklı olduğuna dair görüşlerimi belirttim. Bu zorunluluk nereden çıkıyor? Söz konusu burjuva kesim, bu sürece katılmazsa ne olacak? Onları bu sürece katılmaya zorlayan nedir? Bu kesimin katılımını "olmazsa olmaz" gibi sunmak, hangi objektif değerlendirmeye dayanıyor? Bu sorular, kafayı karıştıran sorulardır, yoldaşlar.

7. Program tasarısında sol akımlar sayılırken "**kapitalizmin olumsuz sonuçlarına karşı çıkma ve düzende köklü değişikliklere yönelme** temelindeki sol akımlar, komünistlerden, diğer devrimci sol güçlerden, **sosyal demokrasinin ağırlık taşıyan bir kesiminden,**" "yeni sol" çevrelerden, devrimci demokrat Kemalistlerden ve Kürt devrimci demokrat güçlerinden oluşmaktadır" deniyor.

Türkiye'yi bir yana bırakalım, artık dünyanın hiç bir yerinde sosyal demokratlar kapitalist düzende köklü değişikliklere yönelme gibi bir işlevleri yoktur. Çağımız, 40 yıllık sosyal-demokrat iktidarlar dönemi olan ülkeler gördü. Bunlar kapitalizmin köklü olarak neresini değiştirdiler? Tekelleri mi ortadan kaldırdılar, devlet-tekelci kapitalist ilişkilere mi son verdiler? Sosyal-demokrasi, kapitalizmin şu ya da bu yanını reforme ederek, onun düzgun işlemesini sağlıyor. Bu anlamıyla, burjuvazinin kapitalizmi sürdürmesine yardım ediyorlar. Program tasarısında, "Sosyal-demokrasinin ağırlık taşıyan kesimi" dense de, onlara hak etmedikleri bir misyon yüklenmiş oluyor.

Ayrıca aynı yerde "Burjuva demokrat akım"dan bahsediliyor. (PT.say.33) Bundan kastedilen sosyal-demokrasi mi, yoksa DP-AP devamı c'ian çizgi mi, pek iyi anlaşmıyorum. Herhalde DYP çizgisi kastedilmiyordur. Sosyal-demokrasinin bütünü bile değil, onun içinde bir eğilim olarak böyle bir kesimden bahsedilebilir kanısındayım. Sosyal-demokrasinin dışında da burjuva demokrat görüşlere sahip aydınların olduğu şüphesiz söz götürmez.

8. Kürt ulusal sorunundan bahsedildiği bölümde, "ulusal azınlıklar sorunundan" hiç bahsedilmemiş. Bunu ciddi bir eksiklik olarak görüyorum. Ülke-

mizde Ermeni, Süryani, Laz, Arap gibi azınlıklar vardır. Özellikle Ermeni sorununu önemli görüyorum. Ulusal azınlıklara, kendi kültürlerini, dillerini eşit haklar temelinde geliştirme koşullarının yaratılacağı, baskılar sonucu yurtdışına çıkmak zorunda kalmış ulusal azınlıklardan insanları- özellikle Ermenilerin- kendi bölgelerine serbestçe dönmelerine izin verileceği belirtilmelidir.

9. Program tasarısında Yenilenme programının bütün temel noktalarıyla nasıl yaşama geçirileceği, sosyalizme nasıl varılacağı şöyle açıklanıyor:

"Çok geniş halk yığınlarına dayanacak olan böyle bir demokratik işbirliği, barış ve demokrasi güçlerinin **ortak hükümetinin kurulup** güçlenmesini ve Barış ve Demokratik Yenilenme programının **bütün temel noktalarıyla yaşama geçmesini** gerçekleştirebilir." (Say:54)

"Türkiye Birleşik Komünist Partisi, bugünkü koşullarda gerek barış ve demokrasi için mücadelenin, gerekse Barış ve Demokratik Yenilenme Programını **yaşama geçirmenin**, devrimci dönüşümler için koşulların olgunlaşmasını hızlandırmaya elverişli bir **politik güçler oranını** ortaya çıkarabileceğini ongoruyor...

"Halk yığınlarının eylemliliğinin yükseldiği, yeni bir politik güçler oranının oluştuğu yeni bir durum, **işçi sınıfının ağırlıkta olduğu bir hükümetin** kurulmasına yol **açabilir**...İşçi sınıfının ağırlığa sahip olduğu hükümet, devletin halka ve hükümetin devrimci politikasına karşı kullanılmasını engellemek için gerekli önlemleri alacaktır...

"Bu süreçte karşılaşılan empeyalizmin ve tekellerin şiddetli direnişininin etkisizleştirilmesi ve anti-empeyalist, anti-tekelci dönüşümleri ilerletmekten yana en geniş güçlerin **devrimci iktidarının oluşması**, işçi sınıfının konumunu ve öteki emekçilerle bağlaşıklığını güçlendirme olanağını verecek, devrimci süreci ilerletmek için daha elverişli koşullar ortaya çıkacaktır. TBKP'nin politikası, işçi sınıfına ve emekçilere, anti-empeyalist ve anti-tekelci doğrultudaki ekonomik ve politik çıkarı için mücadele içinde sosyalizmin zorunluluğunu, sosyalizme geçmek için **işçi sınıfı ve emekçilerin iktidarını** kurmak amacıyla mücadele etmenin gereğini onların kendi deneyimleri temelinde kavratmaya yönelik olacaktır." (Say:62)

Şematizma karşı olmamıza rağmen aktardığım bölümde, sayısı bile bulanık hükümetler, iktidarlar, olasılık veya gelişim çizgisi olarak belirtiliyor.

Kabaca göze çarpan ilk şey "2 hükümet → 2 iktidar"dan oluşan bir tablodur:

a) Barış ve demokratik yenilenmenin güçlerinin ortak hükümeti (Komünistler koşulları uygun görürse bu hükümete katılacak. Katılmayabilir de!)

Bu arada uygun politik güçler oranı oluşacak.

b) Bu uygun politik güçler oranı işçi sınıfının ağırlıkta olduğu bir hükümete yol açabilecek. (Buraya kadar olasılıklardan bahsediliyor.)

c) İşçi sınıfının ağırlıkta olduğu hükümet, **devrimci bir iktidara** yol açacaktır. Bu, anti-emperyalist, anti-tekelci önlemler alacak.

d) Bu süreçte, işçiler-emekçiler sosyalizmin zorunluluğunu kavrayacak, işçiler ve emekçilerin iktidarı kurulacak (proletarya diktatörlüğü)

Bu tür varsayımların mekanikliğe yol açacağı bir yana, iki kez iktidarı ele geçirmekten bahsetmenin "iki devrim" olduğu açıktır. Program tasarısında, demokratik devrim bölümü olmamasına rağmen, bu anlayış program tasarısında eskisi gibi yerini koruyor. Şu kadarını söyleyeyim: Kapitalist bir ülkede, burjuvaziden iktidarı alan devrim sosyalist devrimdir. Bizim ülkemizin önündeki toplumsal devrim de budur. Proletaryanın hegemonyasını taşıyan "devrimci bir iktidar"ın sosyalist devrimden farkı ne olacaktır?

Ayrıca parti içi tartışmalarla ilgili yayınlanan son MK sekreterliğinin açıklamasında, Barış ve Demokratik Yenilenme Programı anlayışı ile Ulusal demokrasi anlayışının aynı olduğu belirtiliyor. Ulusal demokrasinin sonuçlandırılmasında şöyle deniyordu:

"...bu programın başarıyla ve temel noktalarıyla uygulanmasının ve elde edilecek demokratik kazanımların korunabilmesi ancak **"ulusal, demokratik bir iktidar** ile olanaklı olduğunun ve **işçi sınıfının ağırlığının** böylesi bir hükümete yansması **gerektiğinin** açık belirtilmesi gerekmektedir." (7. Plenum raporu, Say:73)

Görüldüğü gibi burada, ulusal demokrasinin tam olarak gerçekleşmesinin iktidar sorununa bağlandığını görüyoruz. İktidar ve hükümet de birbirine bağlı olarak ele alınıyor. Program tasarısında bu açıklık olmadığı gibi, "önce hükümetler, sonra iktidarlar" formülasyonu vardır. Barış ve Yenilenme programının, ortak hükümet (komünistlerin katılıp katılmayacağı belli olmayan) eliyle hayata geçebileceği varsayıldığına göre, herhalde, eskiden savunduğumuz ulusal demokrasi bu aşamanın bir üstü oluyor.

Kısacası, bu bölüm o kadar karışık ki, kendi içinde bile mantıksal çelişkiler gösterilebilir.

10. "Ülkedeki politik güçler oranı, bağımlı tekelci-militerist oligarşiyi kesin yenilgiye uğratma, ekonomide ve iktidar yapısında devrimci dönüşümlere yöneltme hedefleri için mücadeleyi gerçekçi kıldığında, Barış ve Demokratik Yenilenme stratejisi tamamlanmış olacak ve TBKP bu durumda stratejik amaç ve görevleri yeniden belirleyecektir." (say:55)

Bu aktarılan bölümden çıkan görüş, politik güçler oranı değiştiğinde, bu aşamanın tamamlanacağıdır. Birincisi, böyle bir programın gerekliliği anlatırken "devrimci durumun" olmaması argüman olarak gösteriliyordu. İki şey söylenebilir, ya politik güçler oranı değişince otomatik olarak, devrimci durum ortaya çıkacağı varsayılıyor (ki bence bu doğru değil, devrimci durum nesnel, yaratılmaz). Ya da bu programın amacı uygun politik güçler oranı yaratmaktır (devrimci duruma bağlı olmaksızın). Bu ikinci bakış açısı, devrimle bu programın arasına kalın çizgilerle bir ayırım koymadan, devrimi bu program için savaşım sırasında ortaya çıkacak bir olgu olarak ele alması koşuluyla bana doğru geliyor. Bu bakış açısı, şüphesiz ki demokrasi programının temel amacını devrimin politik ordusunu hazırlamak olarak kabul etmek oluyor. Bu açıdan da zorunlu oluyor ve katıldığım görüş de budur. (Reformların gerçekleşmesinden devrimci durumdaki bağımsız olarak tabii ki.)

11. Sosyalizm bölümünde, en önemli olan şey kapitalizmden sosyalizme geçiş süreciyle, "sosyalizmin" birbirine karıştırılması olmuş.

Kapitalizmden sosyalizme geçişte ittifaklar sorunu, sosyalizmde sınıflar arası ilişki, tabii ki en başta sosyalist devrimdeki ittifaklar net değil.

Yenilenme döneminde başlayan "demokratik ittifaklar", devrimde, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, hatta sosyalizmde kopuşmadan, ayrılmadan devam ediyor. Düşünüyorum: "İstikrarlı demokratik bağlaşıklık" sosyalizme kadar uzandığına göre, sosyalist demokrasi, "yenilenme aşaması demokrasininin" geliştirilmiş biçimi oluyor. Peki sosyalist devrim bu süreci kesen bir alt üst oluş değil mi? Açık söylemek gerekirse sosyalist devrim arada kaybolup gidiyor.

Tasarlanan, eşit haklarla oluşmuş bir demokratik bağlaşıklık, eşit haklarla bir devrim yapıyor, eşit haklarla sosyalizmi kuruyor ve sosyalizmde aynı haklarla var oluyor. Bu anlayışın içinde proletarya hegemonyasını bulmak zor. Sürecin ilerletilmesi, bir gücün hegomon olmasına bağlıdır. Bu da hepimizin bildiği gibi işçi sınıfıdır. Tasarıda işçi sınıfı, diğer sınıf ve katmanlar üzerinde hegomon olmak istemiyormuş gibi bir hava var.

Sosyalist devrimde, kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde küçük, orta ve büyük köylülüğe karşı aynı tutum alınıyor. Orta köylülüğe karşı tutumla, büyük köylülüğe karşı tutum arasında bir fark olması gerekmez mi? Hatta, bunların herbirine devrim öncesi yaklaşımla, devrim sonrası sosyalizmin kuruluş sürecinde aynı yaklaşım sürdürülebilir mi? Kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde, büyük köylülüğün yararlanmak fikri doğru bir fikirdir. Ancak

bu sadece bize bağlı değil, onun sosyalist rejime karşı alacağı tutumla bağlıdır. Lenin'in 1920'de söylediği şu sözlerin bizler için bir değeri olmalı.

"Devrimci proletarya, en azından yakın gelecekte, proletarya diktatörlüğünün başlangıç döneminde bu tabakayı (orta köylülüğü) kendi safına çekmeyi görev edinemez. Devrimci proletarya daha çok onu **tarafsızlaştırma** yani proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadele burjuvaziye aktif biçimde yardım etmesini önlemek göreviyle yetinmelidir."

(11. Kongreye sunulan Tarım Sorununa İlişkin Tezler)

Ayrıca Lenin'in orta köylülüğü proletarya diktatörlüğünün ileri dönemlerinde de sosyalizme kazanmanın mümkün olduğunu söylediği de biliniyor. Büyük köylülere gelince, Yine Lenin bunlara şöyle yaklaşıyor:

"Büyük köylülüğün, tarım alanındaki kapitalist işletmeler anlaşılmalıdır; bunlar kural olarak bir takım ücretli işçiler çalıştırmalar..."

"Devrimci proletaryanın doğrudan ve kararlı düşmanı olan burjuva tabakalarının en kalabalığı budur. Komünist partileri, kırsal alanlardaki çalışmalarda, bu tabakayla ve kırsal alanın sömürülen emekçi çoğunluğunun bu sömürücülerin manevi ve siyasal etkilerini kurtarmaya, en büyük dikkati yöneltmelidir."

"Proletarya kentlerde zafer elde ettikten sonra, **bu tabakanın karşı-devrimci nitelikte mümkün olan her türlü direnme, sabotaj ve dolaysız silahlı direniş biçimlerine girişmesi kaçınılmazdır**. Bu yüzden, devrimci proletarya bu tabakayı derhal silahsızlandırmak ve ona, sanayi kapitalistlerinin çöküşü yanında, daha direnmenin ilk belirtisini gösterir göstermez kararlı, acımasız ve imha edici bir darbe indirmek için gerekli güçlerin manevi ve örgütsel bakımdan hazırlanmasına girişmelidir."

"Genel olarak proletarya devlet iktidarı, büyük köylülere topraklarını bırakabilir ve bu topraklar sadece emekçilerin ve sömürülenlerin iktidarına karşı bir direnme durumunda mülksüzleştirilir." (Age)

Bizim program tasarısında, büyük köylülüğün "direnebileceği" gibi bir varsayım bile yoktur. Onların, sosyalizmi doğal olarak onaylayacağı varsayılıyor. Bu bakış açısı ne kadar realisttir?

Sosyalizmde çok parti sorununa geliyor. "Sosyalizmde mutlaka tek parti olur" gibi bir şey şüphesiz yanlış olur. Halk demokrasisine sahip ülkeler "çok partili sosyalizmin" olabileceğini gösteriyor. Ancak altı çizilmesi gereken nokta, var olan bu partilerin **sosyalizmi benimsediğidir**.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş dö-

Günümüz dünyası – Savaş ve Barış Sorunu

Baştarafı 12. sayfada

sözü biraz fazla radikal olmuş kanısındayım. Hem bu kamulaştırmayla, devletin elindeki önemli finansmanda bunlara gidecektir. Ayrıca bu hızlı gibi olan adım diğer politik, sosyal önlemlerimizde de kuşkuya neden bırakır. Onun için, bütün yabancı özel bankalar, denilirse daha doğru olur.

18) (43. say. 3.parg.) Burada yer alan asıl çözüm sosyalizme geçiştir, anları veren cümle, ya bu bölümde biraz daha açılmalı, antiemp., anti tekel devrimci dönüşümlerle nasıl sağlanacağı biraz daha geniş belirtilmeli ya da bu paragrafta temel amaç sosyalizm bölümüne alınmalıdır.

19) Temel amaç sosyalizm (43. say. 1.parg) Bu bölümde bir anlamda komünizmde genel tanımı verilmeye çalışılmış. Ancak biraz eksik kalmış. Bu yüzden Marks'ın Gotha Programında dahi verdiği komünizm tanımını buraya olduğu gibi almak bence en doğrusu olur.

20) (47.say. 2. parg) Bunun üzerin-

nemi tamamlandıktan sonra, sosyalizm döneminde, "sosyalizmi benimsemeyen" doğal olarak, "benimsemeyen" doğa karşı savaşan" partilerin varlığıyla da sosyalizm olmaz.

Birincisi, sosyalizmi benimseyip benimsememe sorunu kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde çözülmüş olacaktır. Sömürücü bir kesimin çıkarını savunan (örneğin büyük köylülüğün) bir parti, sömürsüz sosyalizmin çerçevesine sığamaz.

İkincisi, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi, sosyalizmi benimseyenlerle benimsemeyenler arasında barış dönemi değil, kavga dönemidir. Ya biri ya öteki galip gelecektir. Bu kavga, sosyalizm bölümüne taşınmaz.

Sosyalizmde çok parti sorunu, bizim dışımızda uzun zamandır, Avrupa komünistleri arasında, Troçkistler arasında, şimdi de Türkiye solunda "İ.Sesi"nde, "Kurtuluş"da tartışılıyor ve kabul görüyor. Ancak "çok partili sosyalizm modeli" her kesimde farklı düzeyde yorumlanıyor. Tasarıda söylenen biçimyle bizim bakışımızın açıklanmaya muhtaç yanları var. Sosyalizmde, burjuva demokrasisinde olduğu gibi, çok partili bir parlamenter düzenin olabileceğine inanmıyorum. Küçük burjuva partilerin de var olduğu, Komünist Partisinin de var olduğu, seçimle bir partinin gittiği diğerinin geldiği ama proletarya diktatörlüğünün varlığını sürdürdüğü bir sosyalizm.

Proletarya diktatörlüğü, komünist partisinin yönlendiriciliği olmadan uygulanamaz.

Şu ik formülasyonu birlikte düşünelim:

"Proletarya diktatörlüğünün çok partili bir politik sistemi olabilir. (PTYY, say: 14)

deki paragrafta belirtilen her türlü mücadele biçimini uygulamaya hazır olmayı unutmamalıyız, sözü ile bu paragraf çelişiyor, gibi geliyor. Alta devrim yolu sadece iç savaşa dönüşmemeli saptaması yapılıyor. Yani anladığım kadıyla barışçıl olmayan yol biçimlerinden iç savaştan kaldırılıyor. Öte yandan ise silahlı ayaklanmanın olabileceği iması ortaya çıkıyor. Buda aslında burada anlatılmak isteneni tam vermiyor. Bence burada iç savaşa yolaçmaksızın yerine, kansız bir şekilde gerçekleşmesini istiyor, denmeli ki bir takım gereksiz polemiklere neden olmasın. Önemli olan burada-Sosyalizme çok geniş güçler oranını kazanmak, ki alt paragrafta belirtilmiş. Ve aynı zamanda, ülkede çok büyük yıkımlara ve düzensizliklere yol açmaktan yana olduğumuz belirtilmektedir. Bu 2. şıkta "kansız bir şekilde" sözüyle karşılanır. Unutmamalı ki Rusya'daki devrimde bir silahlı, ayaklanma ile başladı ve kansız oldu.

"Tüm anayasal partilerin, **Sosyalizmi benimsemeseler de bütün haklarını kullanabilecekleri politik sistem çerçevesinde.**" (PTYY, say:59) varolabileceği düşünülüyor.

Proletarya diktatörlüğünde, Bulgaristan'daki, Demokratik Almanya'daki gibi çok partilerin olabileceğini hayat gösteriyor. Ama bu partiler, sosyalizmi benimsemeseler, seçimlerle iktidara gelip olursalar, proletarya diktatörlüğü ortada kalır mı? Sosyalizmi benimsemeyen bir parti, sosyalizmi kuracak değildir, aksine proletarya diktatörlüğünü yıkmak isteyecektir.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde sömürücüler daha varlıklarını sürdürdüklerine göre, proletarya diktatörlüğü olmasına rağmen seçimlerde "sosyalizmi benimsemeyen" bir burjuva partisi çoğunluğu alsa iktidarı bırakacak mıyız? Açık söylemek gerekirse, Polonya'da böyle bir anlayışla hareket edilseydi, iktidar 10 kez kaybedilirdi. **Sosyalist demokrasiyi kana bulamak isteyenlere bu hak tanınmaz**, sınıfsal düşünülünce bu demokrasinin özüne aykırıdır.

Program tasarısı bu durumları düşünerek hangi tip "çok partiye evet" dediğini açıklamalıdır. "Sosyalizmi benimsemeyen partiler" ibaresi yanlış çağrışımlar yapıyor. Bu ibarenin çıkarılmasını öneririm.

Sonuç olarak şunu söyleyeceğim. Bu son bölümde, sosyalizmi şirin göstermek için sosyalizmin temel ikeleri esnek tarzda ele alınmış görünüyor. Bunların, partimize **bugünden çok yarın zararının** olacağını düşünüyorum.

Avusturalya Parti...

Baştarafı 5. sayfada

ramda reformlarla sosyalizme geçişte boşluk var.

Parti bölümünde, demokratik yapının geliştirilmesi olumlu ama bunun merkezietçilikle bağınında çok iyi belirtilmesi gerekir. Yalnızca demokratik yönün geliştirilmesinin, merkezi yön zayıflarsa yarar getireceğini sanmıyorum. Parti ve yığın örgütleri ilişkisi yok. Parti bölümünde sıralanıyor ama örneğin bugün gençlerin, kadınların, köylünün, memurun, esnafın vb. nasıl örgütlenmelere gitmelerinin yararlı olacağı konusunun eksik kaldığını sanıyorum.

C Yoldaş: NATO konusu diğer sol örgütlerle görüşmelerimizde bizi en zorlayan yan oluyor. NATO'dan çıkılması net olarak vurgulanıp, NATO içinde kaldığımız süre içinde bile çok şeyin yapılabileceği belirtilip açılırsa yararlı olur. Başlaşıklik politikamızda bugüne oranla eski dilimiz daha netti. Nüfusun ezici çoğunluğunu kazanmayı mutlaklaştırmamak gerekir kanısındayım.

D.Yoldaş: Dil iyi değil. Aydınlarla yönelik bir dil. Gözden geçirilmelidir. Proletarya Diktatörlüğünün kaldırılmasını olumlu bulmuyorum. Barışçıl yolun mutlaklaştırılmasını da. Detaylardan özün kaybolma tehlikesi var. Yıllarca Avrupa komünizmi'ni eleştirdik. Şimdi doğruyu diyorsak açıkça belirtmeliyiz. Ya da farkımız ne? Onu belirtmeliyiz. Yol ve Amaçta 3. yol yoktur dedik. O değerlendirme yanlıştıydı. Yanlış görülüyorsa önce bunlar açılıp söylenmelidir. Program beklenti ve pasif cümle olarak kaleme alınmış (yapılmalı edilmeli vb.) Kim yapacak? Biz yapacağız demeliyiz. Sol Birlik'in üzerinden atlanmalıdır. Yurda dönüşle Sol Birlik'in desteğinin alınmaması eksikliklerdir. Komünist Partilerinin programları devrim programı olmalıdır. Reformlar nihai ama net bağlanmalı, iktidar hedefi açıkça belirtilmelidir. Programlar çok sık değişmez. SBKP programını devrimden önce ve sonra amaçta uygun olarak iki kez değiştirdi. Programızın sık değiştirilmesini doğru bulmuyorum. Programda işçi sınıfı öncülüğü vurgulanmalıdır. Parti bölümünde parti içi demokrasi açılıyor. Parti içi demokrasi yeni bir buluş değildir. Marksizm-Leninizm'in parti yapısı konusunda söylediği bugünde geçerliliğini koruyor. Asıl görev bunu yaşama doğru geçirebilmektir.

E Yoldaş: "Beyin tembelliğine son" deniliyor. Katılıyorum. Ama buna uygun olarak eski program tartışılmadan karara varılmadan yeni taslağın inmesini eksiklik olarak görüyorum. Yenilenme diyorum. Katılıyorum yenilenmeliyiz. Ama bu her alana yansımalarıdır.

Günümüz dünyası – Savaş ve Barış Sorunu

1) 6. paragrafta, nükleer silahlanma ve çatışma politikasının itici gücü sadece ABD askersel-sanayi kompleksi olarak tanımlanmış. Bu şu anda ve biraz da dar bakışla doğrudur. Ancak, bugün ileri gelişmiş kapitalist ülkelerin hemen hemen hepsinde yeni tutucu politikalar egemendir, ve tutucu politikaların en üst sınırında askersel-sanayi kompleksini yaratmaktır. Bence ASK emperyalizmde tekelleşmenin şu andaki en üst ve en gerici aşamasıdır ve gelişmiş ülkeler için nesnel bir eğilimdir (Tabiki ona karşı olan nesnel süreçler bu gelişmeyi alt etmezse) Bu yüzden ASK, sadece ABD'ye özgü değildir. Bugün sadece ABD'de ön plandadır, ama bir İngiltere'de, Almanya'da filliz vermektedir. ABD, ASK'lerinin bu ülkelerle ortak askersel sanayi yatırımlarına yönelmesi, bu ülkelerde kendi yandaşlarını güçlendirmeye çalışmasıdır.

"Bu yüzden ABD ASK'leri bu politikanın öncü gücüdür, ama tek itici gücü değildir" (18.sayfa 6. paragraf)

2) 19.sayfa 5.parg.)

Başlıca çelişki yerine, BAŞ Çelişki sözcüğünün koyulması daha doğrudur. Çünkü, başlıca çelişki sözcüğü birden fazla başçelişki varmış, düşüncesini uyandırmakta, ayrıca bu çelişkinin önemini biraz olsun köreltmekte.

Çağımız ve dünyada durum

3) (19. say.1.parg.) Bu çağın niteliğini açıklarken tablonun tamamlanması için "çağımız aynı zamanda devrimler ve karşı devrimler çağıdır. Sosyalizm in ve ilerleme güçlerinin yer yer yenilgiye uğradıkları, geri çekildikleri ve durakladıkları bir çağdır da aynı zamanda." Bu şekilde ilerleme güçlerinin önündeki olumsuzluklara da dikkat çekilmiş olunur.

4) (20.say.2.parg.) Burada sosyalizmin üstün nitelikleri sayılmaktadır. "ancak bugünkü aşamada her alanda kapitalist ülkelerin endüstriyel düzeylerine ulaşamadıkları belirtilmektedir." Burada hemen her okuyucunun aklına "neden böyledir?" sorusu gelmektedir. Onun için bugün sosyalist ülkelerin neden bazı alanlarında emek üretkenliği açısından geri kaldığının objektif ve subjektif nedenleri kısaca açıklanmalıdır ki, okuyucu üzerindeki soruyu atabilsin.

5) (20. say. 1-2-3. parg.) Ayrıca sosyalizm bölümünde, sosyalist ülkeler arasındaki çelişkilerden söz edilmeli, bunların nasıl ortaya çıktığı ve nasıl çözümlenebileceği kısaca formüle edilmelidir. Ancak bu şekilde sosyalist ülkeler arasında, örneğin bir Romanya'nın tutumu, Çin-Vietnam savaşı açığa kavuşabilir.

6) Türkiye'nin düzeni ve durumu (24.

M.ÜNLÜ-İSTANBUL

say.2. parg.) ABD'ye bağımlılık alanlarından en önemlisi de kültürel ve ideolojik bağımlılıktır. Öyleki sadece sağ güçler değil, demokratik sol güçlerde bu ideolojik bağımlılıklardan yakalarını kurtaramamaktadırlar. Yine varolan bu bağımlılığa karşı suni olarak oluşturulmaya çalışılan Türk İslam sentezi dengeli sağlamaktadır. "İdeolojik ve kültürel bağımlılık" ibaresi de eklenmeli.

7) Kapitalizmin gelişmesi ve özgülükleri (25.say.1.parg.) Burada, osmanlı feodal düzeninden gelen tarihsel gerilik saptamasının kısaca bir açıklaması verilmelidir. Çünkü, osmanlı feodalizminin özellikleri, kapitalizminde önemli özgülükler katmıştır.

8)(25. say.4.parg) Buradaki sözcüklerden çıkan anlamlar, bugün iktidarda sınıf olarak burjuvazi vardır, anlamıdır. Burada kullanılan "iktidar" sözcüğü "bugünle" birleştiğinde, yönetim ve uygulanan politika ve erkteki burjuva kesimini çağrıştırdığından yanlış bir anlamaya neden olabilecektir. İktidar sözcüğü yerine" genel anlamıyla egemen olan burjuvazidir" sözü kullanılmalıdır.

9) (25. say.son parg.) Bütün burada anlatılanlar cümlelerin sonunda kanımca iki kelimeyle özetlenebilir. Daha önce kullandığımız "işbirlikçi oligarşi kavramıyla. Bu kavram aynı zamanda doğru olmakla kalmayıp, çarpıcı bir kavram rolündedir de. 80'lerden sonra oluşan burjuvazideki ayrışmayı ve bağlaşmayı ve bugünkü politikaların yürütücülerini tanımlamada "cuk" diye oturan bir kavram.

10) Ekonomik ve politik iktidar (26. say.1.parg.) Burjuvazinin bu kesimi, egemen burjuvaziyl oluşturuyor. Burj. bu kesimi iktidarda söz sahibi olan egemen burjuvaziye, oluşturuyor, sözcüğü kullanılmalı.

11) Devlet, rejim ve egemen politika (26.say.1.parg.) Burada yerlan burj. demokratik devrimleri çizilmiştir, sözü yanlış anlamalara neden olacaktır. 1908 devrimi bir burjuva devrimidir, ama burj.demokratik devrimi değildir. Bu yüzden "burjuva ve burj.demokratik devrimleri çizilmiştir" denmeli.

12) (27. say.7. parg.) Burada yeralan faşizmin azaldığı, otoriter rejimin belirginleştiği bir süreçten geçilmiştir, sözünün daha açık ve net önermelerle açıklanması gerekmektedir.

13) Stratejik çizgimiz (28.sayfa) Anlaşılın, ulusal demokrasi ve barış belgisi demokratik yenilenme ve barış olarak değişmektedir. Kanımca önceden kullandığımız "barış ve ulusal demok-

rasi" kavramı daha tutarlı ve amaca uygundu. Kavrama, ulusal ve uluslararası bakımından yaklaşırsan bir anlamda barış mücadelesi uluslararası yönü ağırlıkta olan bir yön çizmektedir. Demokrasi mücadelesi ise ulusal yönü ağırlıklı kılmaktadır. Bu açıdan ulusal demokrasi ulusal yönü daha iyi vurgulamaktadır. Ülkemizde hiç bir zaman tam anlamıyla bir burjuva demokrasisi olmamış ki, bu demokrasiye yenilenmesinden söz edelim.

14) Barış ve demokratik yenilenmenin politik güçleri (31.say.6.parg.) Bu güçler sayılırken "yeni sol" akımlardan bahsedilmektedir. Güncel toplumsal arama çabaları sözünden ben, bunların batıda genel anlamıyla radikaller olduğunu çıkarıyorum, eğer bu çıkarıma doğruysa (çevreciler, yeşiller vb.) 6. paragrafta belirtilen bütün ortak nokta "Marksizmin etkisidir" sözüne katılmıyorum. Bu hareketlerin birçoğu, hatta şiddetli anti-marksist görüşlerde bulunmaktadır. Bu açıdan burada en doğru söz, anti-marksist olsalarda, marksizmden etkilenmeselerde "objektif olarak emperyalizme karşı yöneliyorlar" ibaresi daha doğru olacağı kanınıdayım.

15) (31.say.9.parg.) Burada dinsel akımlara değinilmiş, ancak biraz daha sistemli bir yazım olabilirdi. Bu ayrışmanın somut profili verilebilirdi. Örneğin, "Bugün dinsel harekette üçlü ayrışma kendini gösteriyor. – Tamamen erkle birlikte olan ve çalışmalarını bugünkü politikaya dayanarak yürüten ve erke destek veren işbirlikçiler- Bugünkü politikayla da erkle iyi ilişkileri olmayan ve tamamen irtica tutumları içerisinde olan dinsel hareket. Çoğu kez bu hareketler halka ve demokratik güçlere karşı koz olarak kullanılmaktadır. –Tamamen anti-emperyalist karakterde olan ve bugünkü rejim ve politikayla kavgalı olan dinsel görüşler. Bunlarda sağ güçlerin en çok baskıya uğrayan kesimleridir. Bu durumda olanlar bizim dialog ve birlikteliğimizin nesnel temeli oluyor 16) Bugünkü aşamadaki amaç (33.say.6.parg.) Burada belirtmek istenen kooperasyon sistemidir. Bu sistem 61 anayasa taslağında yer almış, ancak kabul edilmiş değildir. Orada yer aldığı gibi, sosyal güçleri temsil eden bir danışma meclisi oluşturmalı, bu meclis özellikle kendi sosyal grubu ile ilgili yasalarda önemli etki edebilecek düzeyde olabilsin. Örneğin öğrenciler grubu, üniversite yasalası ile ilgili, sınavlarla ilgili vs. konularda söz sahibi olmalı? "Bu biçimde düşünmek daha açıklık getirir kanınıdayım. 17)(31. say.7.parg.) Bütün özel bankaların yüzde 51 kamulaştırılması

Devamı 11. sayfada